

Soitonopetusta yli sukupolvien

Ikäihmisten ja työikäisten instrumenttiopetus kantele- opettajan näkökulmasta

Satu Valkama
Senni Vesanen

Opinnäytetyö
Lokakuu 2017
Kulttuuriala
Musiikkipedagogi (AMK)

Tekijä(t) Valkama, Satu Vesänen, Senni	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Lokakuu 2017
	Sivumäärä 53	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Soitonopetusta yli sukupolvien Ikäihmisten ja työikäisten instrumenttiopetus kanteleopettajan näkökulmasta		
Tutkinto-ohjelma Musiikin tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Tiina Takkinen		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Suomessa instrumenttiopetus on keskittynyt lähinnä lapsiin ja nuoriin. Aikuisten instrumenttiopetus on lisääntynyt, mutta siihen liittyviä tutkimuksia on tehty suhteellisen vähän. Musiikkiharrastus aloitetaan tavallisesti jo lapsena ja yleinen käsitys on, ettei soittoharrastusta voi aloittaa aikuisena. Kuitenkin, nykyajan aikuiset ja eläkeläiset ovat entistä aktiivisempia harrastamaan ja kokemus osoittaa, että myös aikuisia ja ikäihmisiä kiinnostavat soittotunnit. Aikuisten soitonopettaminen ei ole kuitenkaan sama asia kuin lasten opetus.</p> <p>Opinnäytetyön tehtävänä on antaa tietoa työ- ja ikäihmisten soitonopetuksesta sekä antaa vinkkejä opetukseen sekä oppilaiden että opettajien näkökulmasta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluina sekä tuntihavainnoiteina. Tutkimukseen haastateltiin yhteensä neljää kanteleensoiton opettajaa, viittä työikäistä sekä kahdeksaa ikäihmistä kanteleensoiton harrastajaa. Haastattelut tehtiin pääosin kasvotusten, mutta myös puhelimitse. Vastauksia analysoitiin tyypittelyllä ja vertailemalla keskenään.</p> <p>Haastatteluista kävi ilmi, että työikäiset kanteleensoiton harrastajat toivoivat opettajalta joustavuutta ja tilannetajua. Soitettavan ohjelmiston tulisi olla mielekäästä ja motivoivaa, mutta myös sopivan haastavaa. Ikäihmisille soitonopiskelijoille tärkeintä soitonopetuksessa on soittamisen ilon kokeminen sekä sosiaalinen kanssakäyminen muiden soittajien kanssa. Soittoharrastuksen nähtiin piristävän arkea ja parantavan hyvinvointia.</p> <p>Opettajat kokivat aikuisten oppilaiden opetuksen mielekkääksi ja monipuoliseksi työksi. Soitonopetus nähtiin tärkeänä asiana aikuisille ja opettajien mielestä aikuisille pitäisikin järjestää enemmän väyliä päästä soitonopetuksen pariin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) instrumenttiopetus, aikuiset oppilaat, ikäihmiset, soittaminen harrastuksena, kantele		
Muut tiedot		

Author(s) Valkama, Satu Vesanen, Senni	Type of publication Bachelor's thesis	Date October 2017
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 53	Permission for web publication: x
Title of publication Instrument teaching through generations Teaching the elderly and working-age people from a kantele-teacher's perspective		
Degree programme Bachelor of Culture and Arts, Music Pedagogue		
Supervisor(s) Takkinen, Tiina		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>In Finland, the main focus of instrument teaching is on children. Instrument teaching for adults has increased, but the related research is relatively scarce. Usually, music related hobbies are started in childhood, and the common opinion is that one cannot start learning an instrument as an adult. However, today's adults and seniors are even more active to start a new hobby, and experience shows that adults and seniors are interested in instrument lessons. However, teaching an adult is not the same as teaching a child.</p> <p>The purpose of the thesis was to provide information about the instrument teaching of elderly people and those at working age from both the students and teachers' perspective. The study was implemented by conducting theme interviews and observing instrument classes. The interviews were conducted with four kantele-teachers, five working-age students and eight elderly students. The interview situations were mostly face-to-face occasions, but some of them were conducted over the telephone. The answers were analysed by categorizing and comparing them.</p> <p>The interviews revealed that the working-age students wished for the teacher to be flexible and show discretion. The playable repertoire should also be meaningful and motivating but also challenging. For the elderly students, the most important matter in lessons was experiencing the joy of playing and social interactions with the other students. Playing was seen to be rejuvenating and to improve well-being.</p> <p>The teachers found the teaching of adults both meaningful and versatile. The music lessons were seen as an important aspect of life for adults and, in the teachers' opinion, adults should be given more opportunities of access to instrument lessons.</p>		
Keywords/tags (subjects) music instrument teaching, adult students, senior, playing as a hobby, kantele		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto.....	3
2	Käsitteet.....	4
2.1	Työikäiset Suomessa.....	4
2.2	Ikäihmiset Suomessa	5
2.3	Instrumenttiopetus Suomessa	6
2.4	Oppiminen	7
3	Työikäinen oppijana	9
4	Ikääntymisen tuomat muutokset soitonopiskelussa	10
4.1	Näkö.....	10
4.2	Kuulo.....	10
4.3	Motoriset taidot	11
4.4	Muisti.....	11
5	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	12
6	Tutkimuksen toteuttaminen	13
6.1	Menetelmä	13
6.2	Aineiston analysointi	14
6.3	Eettisyys ja luotettavuus	14
7	Aiemmat tutkimukset aikuisten instrumenttiopetuksesta	15
8	Työikäisten soitonopiskelijoiden haastattelut.....	16
8.1	Aiemmat musiikkitaustat.....	17
8.2	Tavoitteet ja motivaatio	18
8.3	Oppiminen	19
8.4	Soittotunnit.....	20
8.5	Kappaleet ja itsenäinen harjoittelu	21
8.6	Esiintyminen	22
8.7	Soittotilat ja ergonomia.....	23
9	Ikäihmisten haastattelut.....	23

9.1	Aiemmat musiikkitaustat.....	24
9.2	Tavoitteet ja motivaatio	25
9.3	Oppiminen	26
9.4	Soittotunnit.....	27
9.5	Harjoittelu.....	29
9.6	Soittoon vaikuttavat sairaudet	29
9.7	Soittomateriaali	30
9.8	Soittotila ja muut ergonomiset asiat	30
9.9	Esiintyminen	31
10	Soitonopettajien haastattelut.....	32
10.1	Työikäiset.....	32
10.2	Ikäihmiset	35
11	Monipuolista työtä “hevistä hengelliseen”	39
	Lähteet.....	45
	Liitteet	47
1.	Kysymyksiä työikäisille musiikin opiskelijoille	47
2.	Kysymyksiä kanteleensoittoa harrastaville ikäihmisille	49
3.	Kysymyksiä soitonopettajille	52
	 Taulukko 1. Oppilaan toiveita soittotunnille	 43
	Taulukko 2. Opettajien vinkkejä aikuisten soittotunneille.....	43

1 Johdanto

”Kyllä minäkin soittaisin, jos olisin vielä nuori” ja ”harmittaa kun ei tullut nuorempana hakeuduttua soittotunneille”, ovat kokemuksemme mukaan tavanomaiset lausahdukset työikäisten ja ikäihmisten suusta, kun keskustelemme heidän kanssaan soittoharrastuksesta.

Suomessa musiikin instrumenttiopetus on keskittynyt pääosin lapsiin ja nuoriin. Useimpien musiikkiopistojen ikärajat rajautuvat nuoreen aikuiseen ja soittoharrastus aloitetaankin yleensä jo lapsena. Yleinen käsitys on, että soittoharrastusta ei voi aloittaa enää aikuisena eläkeläisestä puhumattakaan.

Ihminen voi nykyisten oppimisteorioiden mukaan oppia uusia asioita ja kehittyä koko elämänsä ajan. Yhteiskunnan muuttumisen ja muovautumisen takia elinikäisestä oppimisesta on tullut lähes välttämätöntä. Soittoharrastuksen aloittaminen voi onnistua myös eläkeikäisenä. Parhaimmillaan se edistää toimintakykyä ja parantaa hyvinvointia.

Vain harvat musiikkioppilaitokset kuitenkaan tarjoavat tavoitteellista taiteen perusopetusta myös aikuisille. Aikuisväelle ja ikäihmisille soitonopetusta tarjotaan lähinnä kansalais- ja työväenopistoissa, joiden opetukseen voi hakeutua kuka tahansa iästä riippumatta.

Seniори-ikäisten osuus Suomen väestöstä on kasvamassa kiihtyvällä vauhdilla. Vuoteen 2030 mennessä yli 65-vuotiaiden määrä on arvioitu kasvavan 600 000 henkilöllä. Sen sijaan työikäisten osuus tulee vähenemään noin 300 000 ihmisellä. (Kautto 2005, 4-7.) Asiantuntijoiden mukaan 2020–2030-luvun seniorit ja vanhuksat tulevat ylläpitämään yhä suuremmassa määrin samoja harrastuksia kuin nuorempana (Sonkin, Petäkoski-Hultin, Rönkä & Södergård 1999, 33). Näin ollen ikäihmiset osallistuvat myös tulevaisuudessa soittotunneille enenevissä määrin.

Opinnäytetyömme aiheeksi valikoitui ikäihmisen ja työikäisten kanteleen soitonopetus omasta kokemuksestamme johtuen. Olemme saaneet opintojemme aikana opettaa pari vuotta sekä työikäisiä että ikäihmisiä, ja koimme sen välillä hyvin haastavaksi mutta myös erittäin antoisaksi. Opettajana meille nousi mieleen kysymyksiä kuten,

- Mitä soitonopettajan tulisi ottaa huomioon ikäihmisten ja työikäisten opetuksessa?
- Minkälaisia tavoitteita voimme asettaa aikuisille oppijoille? Onko esimerkiksi samantyylinen tavoitteellinen soitonopetus heille hyödyksi samalla lailla kuin lapsille ja nuorille?

Aikuisten oppilaiden opettaminen ja myös oppiminen on hyvinkin erilaista verrattuna lapsioppilaisiin, sillä iän tuomat fyysiset muutokset vaikuttavat paljon soittamiseen ja sen helppouteen. Monikaan aikuinen ei saa myöskään pidettyä mielenkiintoaan yllä, jos koko ensimmäinen harrastevuosi on vain lastenlaulujen soittamista. Varsinkaan ikäihmisen instrumenttiopetuksesta ei löytynyt paljonkaan tutkimustietoa, siksi tartuimme aiheeseen. Tutkimuksemme rajautuu ryhmäopetuksen sijaan pääasiassa instrumentin yksilöopetukseen.

Opinnäytetyössä haastatellaan aikuisia kanteleensoiton harrastajia sekä soitonopettajia, joilla on ollut tai on tällä hetkellä aikuisia oppilaita. Haastattelujen lisäksi seurataan jonkin verran aikuisille pidettyjä soittotunteja. Tutkimus tulee olemaan laadullista ja soveltavaa, ja sen tarkoitus on palvella kaikkia soitonopettajia antaen vinkkejä aikuisten soitonopetukseen.

2 Käsitteet

Kappaleessa käsittelemme tutkimukselle tärkeitä käsitteitä ja aiheita. Jokainen aihe ja käsite ovat keskeisessä avainasemassa opinnäytetyössämme, joten niiden selittäminen on tärkeää.

2.1 Työikäiset Suomessa

Aikuisuudesta puhutaan Suomessa, kun ihminen on saavuttanut täysi-ikäisyyden rajan. Aikuisuuden ikämääritelmä on kuitenkin liikkuva ja siihen vaikuttavat monet asiat kehityksessä. Aikuisuuteen siirtymistä voidaan määritellä myös kolmen pääkriteerin mukaan, joihin lukeutuu vastuunotto itsestään, itsenäinen päätöksenteko ja

taloudellinen itsenäisyys. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Pulkkinen, Lyytinen & Ruoppila 2015, 178.)

Aikuisuus jaetaan normaalisti kahteen osaan: varhaisaikuisuuteen ja keskiaikuisuuteen, tutummin keski-ikään. Varhaisaikuihin on määritelmien mukaan noin 20–40-vuotias ja keski-ikäinen on noin 40–65-vuotias. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 92.) Opinnäytetyömme haastatteluihin osallistuvat työikäiset ovat työelämässä olevia aikuisia näistä molemmista ikäryhmistä, 20–40 ja 40–65 vuosien väliltä.

Työikäisten (15–64-vuotiaiden) väestön määrä oli Suomessa suurimmillaan vuonna 2009, jolloin työikäisiä oli Suomessa 3,55 miljoonaa. Tällä hetkellä Suomessa työikäisiä on noin 3,48 miljoonaa. Vuoden 2015 väestöennusteen mukaan työikäisten määrä vähenisi nykyisestä 3,48 miljoonasta 3,41 miljoonaan vuoteen 2030 mennessä. Tämän jälkeen työikäisten määrä nousisi taas, ja vuonna 2045 työikäisten määrä olisi 3,46 miljoonaa. Tässä kuvatussa tilanteessa ei ole otettu laisinkaan huomioon maahan- ja maastamuuttoja. Tällöin väestön määrään ja ikärakenteeseen vaikuttaisi vain syntyvyys ja kuolleisuus. (SVT, väestöennuste 2015.)

2.2 Ikäihmiset Suomessa

Ikäihmisen määritelmä on myös häilyvä. Puhumme senioreista, ikäihmisistä ja vanhuksista. Määrittelyyn vaikuttavat fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten muutoksien lisäksi ympäristö, lainsäädäntö sekä yksilön oma kokemus.

Tutkijat ovat jakaneet vanhuuden kahteen osaan: kolmanteen ja neljänteen ikään. Kolmas ikä katsotaan alkaneeksi eläkkeelle siirtymisestä ja jatkuvan 85 vuoden ikään, jolloin varsinainen vanhuus ja neljäs ikä alkaa. Senioreiksi kutsutaan yleensä 60–80-vuotiaita aktiivisia ja terveitä ihmisiä. Vanhuksiksi kutsutaan taas yli 80-vuotiaita, joilla hoidon tarve lisääntyy ja harrastaminen vähentyy. (Nurmiranta ym. 2009, 121.) Tutkimme tässä opinnäytetyössä lähinnä kolmatta ikää eläviä senioreita, eli 60–85-vuotiaita henkilöitä. Käytämme heistä nimitystä ikäihminen.

Suomessa suuret ikäluokat ovat vallassaan. Vuoden 2015 lopussa Suomessa oli 65 vuotta täyttäneitä henkilöitä 1 123 103. Joka viides suomalainen on siis vähintään

65-vuotias. (SVT, väestörakenne 2015.) Väestöennusteen mukaan suuret ikäluokat tulevat vielä kasvamaan 2030-luvulle asti. Sen jälkeen luvut tasaantuvat, mutta ovat siitä huolimatta korkeita. Suomessa yli 65-vuotiaiden osuuden väestöstä arvioidaan nousevan 18 prosentista 26 prosenttiin. (Laes 2003, 310.) Vuodesta 2000 yli 64-vuotiaiden miesten määrä kasvaa 102,4 % vuoteen 2030 mennessä ja vuoteen 2050 mennessä 101,3 %. Naisten vastaava kasvu on 58 % ja 50,3 %. (Tilastokeskus 2015.)

Tutkijoiden mukaan vuoden 2030 seniorit ovat yhä osaavampia ja virkeämpiä senioreita. He pitävät kiinni enenevissä määrin nuoruuden harrastuksistaan ja elämäntyylistään (Sonkin ym. 1999, 19,33).

2.3 Instrumenttiopetus Suomessa

Suomessa soitonopetusta järjestävät lähinnä musiikkiopistot, konservatoriot, työväen- ja kansalaisopistot sekä yksityiset musiikkikoulut. Kunnan alaisuudessa olevat oppilaitokset tarjoavat taiteen perusopetusta yleensä laajan oppimäärän mukaan ja se on tarkoitettu lähinnä lapsille ja nuorille. Taiteen perusopetuksen laissa (1998/633) kerrotaan taiteen perusopetuksen olevan ”tavoitteellista, tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta”. Kuitenkin, toiset oppilaitokset tarjoavat soitonopetusta myös aikuisille. Ovet ovat avoinna aikuisille lähinnä työväen- ja kansalaisopistoissa, yksityisissä musiikkikouluissa sekä joissakin musiikkiopistoissa.

Työ- ja ikäihmisten soitonopetus on ajankohtainen aihe, sillä ainakin Keski-Suomessa toimivissa musiikkiopistoissa ja kansalaisopistoissa on huomattu aikuisten oppilaiden jatkuva kasvu taiteen perusopetuksessa ja instrumenttiopinnoissa (Jaatila R. 2017). Jyväskylän musiikkiopistosta kerrotaan, että heillä on aikuisia (yli 18 vuotiaita) nykyisin yli puolet kaikista instrumenttiopiskelijoista (Skyttä P. 2017).

Musiikkioppilaitokset voivat tarjota taiteen perusopetusta yleisen ja laajan oppimäärän mukaan. Yleisen oppimäärän mukaisen opetuksen tavoitteena on ”luoda edellytyksiä hyvän musiikkisuhteen luomiselle ja musiikin itsenäiselle ja elämänikäiselle harrastamiselle. Tavoitteena on myös tukea aikuisten omaehtoista musiikin harrasta-

mista”, (Opetushallitus 2005). Aikuisten opetus pohjautuu yleensä taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmaan, sillä se ei tähtää musiikkialan ammattiopintoihin. Vuodelle 2018 Opetushallituksen laatimassa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa on ensimmäistä kertaa otettu huomioon aikuiset soitonopiskelijat. Musiikin yleisen oppimäärän opetussuunnitelmassa ohjeistetaan: *”aikuisten musiikinopetuksessa otetaan huomioon aikuisten harrastajien toisistaan poikkeavat musiikilliset valmiudet ja kiinnostuksen kohteet. Opetuksessa korostuu opiskelijan oma-aloitteisuus sekä hänen tarpeensa ja kykynsä ohjata omaa oppimistaan.”* Tärkeässä roolissa on myös opettajan kannustava palaute sekä sosiaalinen vuorovaikutus. (Opetushallitus 2017, 39.) Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelmassa mainitaan, että aikuisten musiikin opetuksessa noudatetaan laajan oppimäärän tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä (Opetushallitus 2017, 43.) Uudet opetussuunnitelmat tulevat voimaan 31.7.2018.

2.4 Oppiminen

Oppiminen on luonnollinen ja normaali toiminto ihmisille (Brown, Bransford & Cocking 1999, 11). Se jatkuu läpi elämän ja monia taitoja opimme myös huomaamatta. Oppiminen pitää sisällään aina jonkinlaisen oppimisprosessin sekä oppimisen tulokset ja vaatii vuorovaikutusta ihmisten välillä. (Mäkinen 2002.)

Oppiminen on erittäin yksilöllistä. Ei ole olemassa valmista käsikirjaa, jossa opetetaan kuinka opettaa kaikkia. Ihmiset eroavat keskenään oppijoina, mutta myös sama ihminen voi oppia erilaisissa tilanteissa eri tyyliellä. Aikuisopiskelijoiden kohdalla oppijoiden erot tulevat esiin: ikä vaikuttaa oppimiseen, aikaisemmat kokemukset elämässä ja sen mukana tuodut näkemykset muovaavat myös oppimista. Lapsen ja aikuisen oppimisen erot tulevat esille myös siinä, että aikuisen oppiminen on monimuotoisempaa ja myös monipuolisempaa verrattuna nuorempaan oppijaan. (Mäkinen 2002.)

Jotta oppiminen olisi hyvää ja tuottavaa, ovat palaute ja myönteiset kokemukset erittäin tärkeitä. Kivat kokemukset oppitilanteissa, esimerkiksi soittotunneilla, innosta-

vat oppilasta ja nostavat sisäistä halua oppia lisää. Aikuiset tarvitsevat erilaista ohjausta, joka on sopivaa juuri heille. Opetuksen, ja varsinkin palautteen, tulee olla tasavertaista ja halun tulee todellakin kummuta opiskelijasta, tässä tapauksessa soittajasta itsestään.

Opetuksen tavoitteena on aina kannustaa oppilasta eteenpäin. Varsinkin soittotunneilla eteenpäin rohkaisu ja omiin kykyihinsä luottaminen tulee esille mielestämme mainiosti. Tunneilla tulee auttaa havaitsemaan mahdollisia toistuvia virheitä ja opettaa oppilasta ennakoimaan, ja miettimään jo ennen soiton aloittamista, ”mitä tässä kappaleessa harjoitellaan”. (Halinen, Opetushallitus 2015.)

Edellä mainittu väestön kehitys ja alati digitalisoituva ympäristö edellyttää ajan hermoilla pysymistä. Monet palvelut siirtyvät internetiin ja älypuhelimien sovellusten alaisiksi. Elinikäisestä oppimisesta on tullut siis väistämättä osa jokapäiväistä elämää. Suomessa on jopa koulutuspoliittisesti sitouduttu edistämään elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia kaikilla koulutusaloilla (Elinikäisen oppimisen neuvosto 2010, 3). Myös vapaan sivistystyön oppilaitokset, esimerkiksi kansalaisopistot, toimivat elinikäisen oppimisen periaatteella (Vapaa sivistystyö Ry).

Elinikäisellä oppimisella tarkoitetaan kaikkea oppimista, joka tapahtuu elämän aikana vauvasta vaariin. Euroopan komissio on määritellyt elinikäisen oppimisen seuraavalla laisella: *”kaikki elämän aikana aloitettu oppimistoiminta, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, tietoja ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja ja / tai työllistettävyyttä”* (KOM (2001) 678). Elinikäinen oppiminen on siis opintojen kirjoa, joka kattaa harrastukset, kulttuurin, taiteen, liikunnan sekä kansalaistoiminnan koko ihmisen elinaikana (Vapaa sivistystyö Ry).

Oppiminen on merkittävä tekijä ihmisen kussakin elämänvaiheessa. Oppimisen myötä rakennetaan omaa identiteettiä. Oppimista tapahtuu kouluissa, mutta myös yhä enemmän harrastuksien ja arkisen elämän piirissä. Unescon luoman elinikäisen oppimisen ja kasvatuksen idea on läpi elämän jatkuvan, eri tavoin ja eri yhteyksissä tapahtuvan oppimisen yhdentäminen. Ajattelutapa korostaa, että ihminen toteuttaa itseään pyrkimällä koko elämänsä ajan ”tulemaan omaksi itsekseen”. (Nurmiranta ym. 2011, 15-16.)

3 Työikäinen oppijana

Aikuisilla on paljon taitoja, jotka ovat kehittyneet iän ja kokemuksen myötä. He ymmärtävät asiat eri tavalla kuin lapset, suhteuttaen niitä aikaisemmin oppimaansa. Useimmat aikuiset uskaltavat kysyä, jos eivät ymmärrä kaikkea ja kysymysten esittämiseen on pienempi kynnys kuin lapsilla. Tunneilla tasavertaisuus on siis ehdottoman tärkeää. Aikuiset haluavat oikeasti oppia, jos ovat niin suuren päätöksen tehneet, että haluavat vielä aikuisiällään oppia jonkun uuden soittimen. Näin tuntien ilmapiiri-kin on innostunut ja vapaa kaikille kysymyksille ja ihmetyksille. (Merriam, Caffarella & Baumgartner 2007, 80-81.)

Soittoharrastus on vaativa harrastus, sillä asioiden omaksumiseen ja edistymiseen vaaditaan monen aistin yhtäaikaista toimintaa, haastavia motorisia toimintoja sekä pitkäjänteistä, säännöllistä harjoittelua. Tekniikan ja fyysisten rajoitteiden lisäksi aikuisilla on rajoitteina aika ja motivaatio. Miten arjen keskellä löytyy aikaa soittamiselle ja onko motivaatiota tarpeeksi, jotta tunteista saa sen tunteen, että on saavuttanut jotain ja edennyt eteenpäin.

Vaikka työikäiset ovat yleensä suhteellisen hyvässä kunnossa, saattavat terveysongelmat hiipiä jo elämään. Mahdollisten oikeiden muistiongelmien lisäksi työelämä ja elämä muutenkin on monella työikäisellä aikuisella hektistä, stressaavaa ja täynnä muistettavaa, joka kuormittaa muistia lisää. Tämäkin saattaa vaikuttaa oppimiseen, vaikkei oikeasta muistisairaudesta vielä puhuttaisikaan. (Muistiliitto 2017.)

Myös fysiikassa saattaa ilmetä rajoitteita joita ei lapsena ole. Kädet eivät ehkä ole niin notkeat ja näppärät kuin ennen. Kanteleensoitossa aikuisten hartiat ja niska kipeytyvät useasti nopeammin kuin lapsilla ja nuorilla. Asento on staattinen, lavat joutuvat työskentelemään jatkuvasti ja myös pään asennon hakeminen voi tuottaa ongelmia; katse on suuntautuneena alaspäin kieliin, jolloin unohtuu pään luonnollinen asento. Myös erilaiset sormikivut ovat tuttuja kanteleen soittajille. (Porander 2007.)

Mutta aikuisuus ei silti tarkoita sitä, että oppiminen olisi automaattisesti haastavampaa ja terveysongelmat olisivat osa arkipäivää. Nykypäivän suomalaiset aikuiset voivat paremmin kuin ennen ja yleinen terveystila on myönteiseen suuntaan (THL, Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys 2017).

4 Ikääntymisen tuomat muutokset soitonopiskelussa

Myös ikäihmiset ovat aiempaa terveempiä ja aktiivisempia harrastamaan. Aktiivisen työelämän jälkeen harrastukset saattavat olla monille ainoita paikkoja, joissa he näkevät muita ihmisiä. Harrastusten myötä arkeen tulee myös piristystä ja mieluista sisältöä. Soittotunneille hakeutuvilla ikäihmisillä onkin yleensä suuri motivaatio soitto-tunneilla käymiseen ja halu kokea soittamisen iloa.

Ikäihmisten oppimiseen vaikuttavat eniten muutokset näkö- ja kuuloaistissa sekä motoriikassa. Oman kokemuksemme mukaan muutokset hankaloittavat soittamista ja saattavat jopa suuresti harmittaa soitto-oppilasta. Avainasemassa onkin opettajan tuki ja kannustus sekä oppimista helpottavien asioiden etsiminen.

4.1 Näkö

Lähinäkö heikkenee jo 45 vuoden iässä mutta moni ikääntyvä säilyttää normaalin näkönsä ja tarvitsee silmälaseja vain ikänäköisyyden korjaukseen. Monet keski-ikäiset kuitenkin tarvitsevat jo luku- tai kaksiteholaseja töissä ja harrastuksissa, mikä voi vaikuttaa myös esimerkiksi soittamiseen. Valon säätely tilassa auttaa näkemään paremmin. Erilaiset sairaudet vaikuttavat näön heikentymiseen, mutta 85 ikävuoden jälkeen näön ongelmat ja varsinaiset näkövammot lisääntyvät merkittävästi. (Nurmi ym. 2014, 212.)

4.2 Kuulo

Keskushermostojen toimintojen hidastuminen ikääntyessä on yhteydessä näkö- ja kuulohavaintojen heikentymiseen. Kuulon alueella tarkkaavaisuuden kohteen vaihtaminen hidastuu ja vaikeutuu. Kuulon vaikeudet vaikuttavat herkemmin tiedonkäsittelytoimintoihin, sillä kielellisellä vuorovaikutuksella on suuri rooli kognitiivisissa toiminnoissa. Kaikkiaan merkittäviä vanhenemismuutoksia näkö- ja kuuloaistissa alkaa tapahtua normaalisti vasta 75. tai 80. ikävuoden jälkeen, jos ihmisellä ei ole näihin

aisteihin vaikuttavia sairauksia. Kuitenkin, kuulon tai näön heikkeneminen voi kompensoida toisiaan. Kuulohavaintojen heikentyessä yksilö voi turvautua enemmän näköhavaintoihinsa ja päinvastoin. (Nurmi ym. 2014, 241-242.)

4.3 Motoriset taidot

Soittaminen vaatii motorisia taitoja. Soiton opiskelussa tarvitsemme iästä riippumatta hyvää käden ja pään yhteistyötä. On opittava lukemaan nuotteja, tarkkailemaan soittoasentoa, suuntaamaan tarkkaavaisuutta yhtä aikaa nuotteihin ja omiin sormiin, sekä painamaan mieleen uusia asioita ja kappaleita. Soittaminen vaatii siis hyvää keskittymistä. Ikääntyvälle kaikki tämä uuden opettelu on haasteellista ja vaatii paljon aikaa. Iän tuomat motoriset muutokset näkyvät erityisesti tasapainon, lihasvoiman ja hienomotoriikan alueella (Paloniemi 2007, 236).

Ikääntynyt ihminen saattaa olla ahdistunut tai peloissaan uuden asian kohdatessaan. Kielteiset tunteet menevät kuitenkin ohitse, jos ikäihmiselle annetaan rauha oppia kiireettömästi. Yksilön oppimista voivat aluksi vaikeuttaa ajatukset omasta huonosta oppimiskyvystä. (Nurmi ym. 2014, 250.)

4.4 Muisti

Muisti on tärkeä osa soitonopiskelua. Tarvitsemme muistia mm. nuottien lukemiseen, löytämään oikeat sävelet instrumentista, instrumentin soittotyylien hallitsemiseen ja soittoteknisten sekä kappalekohtaisten asioiden mieleen painamiseen.

Muisti voidaan jakaa kolmeen erilaiseen osaan; työmuistiin, aistimuistiin ja säilömuistiin. Aistimuisti, eli sensorinen muisti vastaanottaa paljon tietoa hyvin nopeasti eri aistien kautta. Tiedon säilytysaika on hyvin lyhyt ja se on yhteydessä tarkkaavaisuuteen, sillä vain ne ärsykkeet, joihin tarkkaavaisuus suuntautuu, siirtyvät edelleen työmuistiin. (Muistiliitto 2017.)

Työmuisti eli lyhytkestoinen muisti valikoi tietoa aistimuistista ja käsittelee myös pitkäkestoiseen muistiin tallennettua tietoa. Työmuistin koko on kuitenkin rajallinen ja

tallennettavan tietomäärän koko on noin 5-9 tietoyksikköä. Se pysyy muistissa noin 20-30 sekuntia. Ikääntyessä työmuistin kapasiteetti pienenee entisestään. Ikääntyvän on vaikea käsitellä montaa asiaa samanaikaisesti ja palauttaa mieleen jo opittuja asioita. (Hervonen 1994, 198, 200.)

Säilömuisti, eli pitkäkestoisen muisti, säilöö tietoa rajattomasti. Sen kesto on myös rajaton. Työmuistin ja säilömuistin välillä on suodatin, joka kontrolloi tiedon liikettä näiden kahden välillä. Iän myötä suodatin paksuuntuu ja tiedonkäsittely aivoissa hidastuu. Muistaminen ja mieleen painaminen on hieman hitaampaa, mutta oppimiskyky säilyy silti. Työläintä on muistella uusia asioita, sillä säilömuistiin on kertynyt jo niin paljon aineistoa, että sitä on työläämpi prosessoida. (THL 2017.)

Vaikka oppimisessa mieleen painaminen ja mieleen palauttaminen ikäihmisellä hidastuu ja lyhytkestoisen muistin kapasiteetti pienenee, kristallisoitunut tieto säilyy, jopa vahvistuu. Tutkimuksissa on todettu, että ikäihmiset saavuttavat oppimisessa hyviä tuloksia, kun vain opiskelevat asian perusteellisesti. Tieto pysyy oppimisen jälkeen muistissa jopa pidempään kuin nuorilla. (Kauppila 2015, 44,47.)

Muisti pysyy virkeänä, kun sitä käyttää aktiivisesti. Näin ollen soittoharrastus on oiva tapa harjoittaa muistitoimintoja!

5 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoitus on kerätä tietoa ja viihkeitä ikäihmisen ja työikäisen soitonopetukseen sekä jakaa tätä tietoa kaikille soitonopettajille. Väestönrakenteen muutos näkyy varmasti tulevaisuudessa myös ikäihmisten lisääntyvänä musiikin harrastuneisuutena ja tämän mielestämme pitäisi ollakin yksi tavoite: soitonopetusta yli ikärajojen!

Työ- ja ikäihmisten soitonopetus on ajankohtainen aihe, sillä ainakin Keski-Suomessa toimivissa työväen- ja kansalaisopistoissa on huomattu aikuisten oppilaiden jatkuva kasvu taiteen perusopetuksessa ja instrumenttiopinnoissa. (Jaatila R. 2017.)

Ikäihmisen tai työikäisen soitonopetus ei ole sama asia kuin lapsen tai nuoren soitonopetus, vaan siihen vaaditaan opettajalta monenlaisia tietoja ja huomioita, jotta se

olisi mielekästä kummallekin osapuolelle. Jos oppilaalla ei ole aikaisempaa musiikillista taustaa, täytyy myös muistaa kartoittaa, tarvitseeko oppilas perustaidot musiikin teoriasta. Musiikin teoria ja soittaminen kulkevat käsi kädessä: nuottien tunnistaminen, tahtilajit ja nuottien pituudet ovat avainasemassa soittamisen onnistumisessa. Jos oppilaalla on hallussa jo musiikin teorian perustaidot, tavoitteena on edetä mielekkäällä ja tehokkaalla tavalla eteenpäin.

Vaikka opinnäytetyön keskiössä ovat aikuiset kanteleharrastajat ja kanteleopettajat, opinnäytetyö palvelee kaikkia soitonopettajia instrumentista riippumatta.

6 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyötä varten toinen kirjoittajista haastatteli ikäihmisiä, jotka harrastavat kanteleensoittoa ja toinen haastatteli työikäisiä kanteleensoiton harrastajia. Haastattelimme yhdessä kanteleensoiton opettajat. Seurasimme myös muiden kanteleensoitonopettajien pitämiä soittotunteja. Tutkimuksessa haastattelimme eläkkeellä olevia, yli 63-vuotiaita kanteleensoitonharrastajia sekä heidän opettajiaan. Myös työikäisiä kanteleensoitonharrastajia ja heidän opettajiaan haastateltiin.

6.1 Menetelmä

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Käytimme teemahaastattelua, jossa valmistelimme etukäteen haastattelun kysymykset ja haastateltava sai vastata omin sanoin. Pyrimme tekemään haastattelut kasvotusten, mutta tarvittaessa hoitimme ne puhelimitse tai sähköpostitse.

Haastattelujen jälkeen havainnoimme haastattelemiemme henkilöiden soittotunteja, jos siihen oli mahdollisuus. Observointi oli systemaattista luonnollisessa ympäristössä ja keskityimme haastatteluissa ilmenneihin teemoihin. Yritimme itse olla mahdollisimman ulkopuolisia ja ”näkymättömiä”, jotta myös havainnoitavat henkilöt olisivat mahdollisimman luontevia tunti-ilanteissa.

6.2 Aineiston analysointi

Suulliset haastattelut nauhoitettiin ja sen jälkeen litteroitiin auki. Haastatteluja analysoitiin käyttämällä tyypittelyä eli haastateltavien vastauksia vertailtiin, ja niistä etsittiin samankaltaisuuksia, jotka ryhmiteltiin sitten ryppäiksi. Analysoidessa yritimme sulkea ensin aiemmin määrittelemiін teemoihin kuulumattomat asiat pois ja etsiä vastauksia ensin alkuperäisten teemojen ympärille, jonka jälkeen luimme muutkin vastauksissa esiin tulleet teemat ja/tai seikat ja poimimme sieltä tutkimukseen liittyvät asiat.

Lopuksi vertasimme haastateltavien vastauksia kirjoittamaamme teoriapohjaan sekä havainnoitejamme soittotunneilla. Pohdimme; tuliko teoriapohjassa käsittelemämme asiat käytännössä esiin? Tuliko haastatteluissa ilmi jokin muu tärkeä asia, jota emme olleet huomanneet, joka olisi hyvä ottaa vielä esiin opinnäytetyössä? Olivatko teoria ja käytäntö ristiriidassa jonkun asian suhteen?

6.3 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön tutkimus on kvalitatiivinen, joten on vaikea arvioida sen luotettavuutta näin pienellä määrällä haastateltavia. Haastattelimme tutkimuksessa vain pientä osaa työkäisistä ja eläkeikäisistä soitto-oppilaista sekä kanteleopettajista. Voidaan puhua oikeastaan vain yksittäistapauksista, joista jokaisella on oma tapansa oppia ja opettaa. Siksi on vaikea sanoa, voiko tuloksia soveltaa toisessa samankaltaisessa kontekstissa (Helakorpi, 71).

Tuloksia vertailemalla ja samankaltaisuuksia yhdistämällä, saamme vastauksia tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön aihe tulee olemaan myös yhden instrumentin näkökulmasta, joten se ei ota huomioon muiden soittimien erityispiirteitä ja niissä vaadittavia taitoja. Pyrimme kuitenkin koostamaan kaikille soitonopettajille vihjepankin ja jokainen voi soveltaa vinkkejä omaan instrumenttiin sekä soitto-oppilaisiin.

Jokaiselta haastateltavalta ja seurattavalta henkilöltä tulemme kysymään lupasuostumuksen haastatteluun ja seurantatilanteeseen. Opinnäytetyön aihe ja tutkimusmenetelmät tulemme selvittämään jokaiselle henkilökohtaisesti. Jokainen tutkimukseen

osallistuva tulee esiintymään anonyymisti opinnäytetyön tekstissä eikä kenestäkään oteta kuva- tai videomateriaalia tutkimuksen aikana. Teemme itse kaikki haastattelut ja seurannat sekä käsittelemme tuloksia luottamuksellisesti. Pyrimme olemaan seurantatilanteissa mahdollisimman ulkopuolisia, jotta luonnollinen soittotuntitilanne ei häiriintyisi oppilaan tai opettajan näkökannalta. Ajattelemme, että mahdollisimman tarkkojen tulosten saavuttamiseksi teorian ja käytännön on kohdattava. Näin ollen haastattelu, seuranta ja niiden vertaaminen toisiinsa on mielestämme perusteltua tutkimusta ajatellen.

Tutkimustuloksia raportoidessa pyrimme kirjoittamaan tulokset mahdollisimman rehellisesti, tutkittavien yksityisyyttä kunnioittaen. Lähdekirjallisuuden viittaamme oikein ja mahdollisimman tarkasti.

7 Aiemmat tutkimukset aikuisten instrumenttiopetuksesta

Ikäihmisten ja työikäisten kanteleen yksilösoitonopetuksesta löytyi selvästi vähemmän aiempaa tutkimusta kuin ryhmäopetuksesta. Työikäisten soitonopetuksesta tietoa löytyi vain hyvin vähän. Ikäihmisten ryhmäsoitonopetuksesta on tehty ainakin yksi liseniaatintyö ja yksi kehittämishanke.

Elina Siirola (2007), on tutkinut liseniaatintyössään Salasoittajat – ryhmää, joka muodostui seitsemästä 63–83 vuotiaasta eläkeläisestä. Ryhmä harjoitteli kosketinsoittotaitojen alkeita ohjatusti. Jokaisella ryhmäläisellä oli omat soittotunnit ja henkilökohtainen opetussuunnitelma. Yhteen ryhmä kokoontui pari kertaa vuodessa. (Siirola 2007, 54)

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että opettajan ohjauksella on suuri merkitys uuden soittoharrastuksen aloittamisessa. Myös omalla soittimella ja tutuilla, mielekkäillä kappaleilla oli suuri merkitys motivaation ylläpitämisen kannalta. Salasoittajat, kuten tämänkin opinnäytetyön haastateltavat, kertoivat musiikkiharrastuksen antavan mielelle iloa ja vahvistavan itsetuntoa. Ryhmäkokoontumiset myös yhdistävät ja antavat voimaa arkeen. (Siirola 2007, 70-71.)

Englannissa Creechin, Hallamin, Varvarigoun & McQueenin (2014) tekemässä ”The Music for Life” – projektissa oli mukana kolme tapaustutkimusta, joiden pääpaino oli ikäihmisille suunnatuissa luovissa ja osallistavissa musiikillisissa aktiviteeteissa. Aktiviteetit olivat lähinnä ryhmätoimintaa ja sisältöön kuuluivat mm. kitaran, ukulelen, koskettimien ja lyömäsoittinten soittamista, laulamista pienissä ja isommissa ryhmissä sekä äänittämistä. Osallistujat pääsivät myös esiintymään halutessaan.

lökkäämmät ihmiset tulivat aktiivisesti musikaalisiin aktiviteetteihin sosiaalisuuteen, luomaan uusia rooleja sekä tärkeitä emotionaalisia suhteita. Musisointi auttoi edistämään ikäihmisten subjektiivista hyvinvointia tarjoamalla määrätietoista ja arvostettua toimintaa yhdessä musisoiden. (Creech ym. 2014, 32.)

Projektiin osallistuvat kertoivat musiikin vaikutuksista terveyteensä. Laulaminen antoi hyvää oloa, auttoi rentoutumaan ja helpotti hengitystä. Joku mainitsi myös astman liki kadonneen. Soittaminen nähtiin hyvänä harjoituksena sormien liikkuvuudelle. Musiikki toi yleisesti parempaa oloa myös niille, jotka kärsivät erilaisista sairauksista. (Creech ym. 2014, 60-61.)

Kanteleopettaja Ulla Honkonen on tutkinut kehittämishankkeessaan ”Anna minulle aikaa (2010)” ikäihmisen opetuksen helpottavia tekijöitä. Hänen huomionsa kiinnittyi siihen, että monet iän tuomat muutokset ovat hyvin samankaltaisia kuin lukivaikeudesta kärsivän oppijan vaikeudet. Honkosen tekemän tutkimuksen mukaan tärkeitä asioita ikäihmisten opetuksessa ovat mm. eri aistikanavien käyttö, ohjeiden selkeys, oppimisen ilmapiiri ja hyvä yhteishenki ryhmäopetuksessa. (Honkonen 2010, 25.)

8 Työikäisten soitonopiskelijoiden haastattelut

Tutkimukseen haastateltiin neljää työikäistä soittoharrastajaa, kaikki haastateltavat olivat naisia. Haastateltavat ovat iältään 35–48 vuotiaita ja heistä jokainen on aloittanut kanteleensoittoharrastuksen vasta aikuisiässä. Haastateltavista kaikki soittavat isoa kannelta (koti- tai konserttikannelta) tällä hetkellä, mutta muutama heistä on aloittanut soittoharrastuksen 11-kielisellä kanteleella. Jokainen haastateltavista on

myös joskus soittanut 5-kielistä kannelta. Kaikki haastattelut tapahtuivat yksilöhaastatteluina. Kaksi haastateltavista soittaa välillä yhdessä duona, muut haastateltavista ovat hiukan kokeilleet yhteissoittoa yksilötuntien lisäksi.

Haastatteluista kolme käytiin kasvotusten ja yhden haastattelun vastaukset saimme sähköpostin kautta. Kasvotusten saadut haastattelut on litteroitu auki ja kaikki haastattelut on analysoitu teemoittain, kuten ikäihmistenkin haastatteluissa. Työikäisten haastattelukysymyksissä (liite 1.) käsitelimme samoja teemoja kuin ikäihmisten haastattelukysymyksissä (liite 2.)

Haastateltavat ovat aktiivisia ja harrastavia aikuisia. Kaikki harrastavat muutakin kuin kanteleen soittoa. Yksi haastateltavista käy huilun soittotunneilla kansalaisopistossa ja eräs haastateltavista on aiemmin käynyt laulutunneilla kansalaisopistossa. Muihin harrastuksiin lueteltiin mukaan myös muun muassa liikunta, ratsastus ja pyöräily.

8.1 Aiemmat musiikkitaustat

Kaikilla haastatteluun osallistuneilla työikäisillä on jonkinlaista musiikkitaustaa lapsuudesta. Yksi haastateltavista ei ollut koskaan ennen aikuisikää käynyt soittotunneilla, kaikilla muilla haastateltavista on soittoharrastustaustaa. Haastateltavien musiikkitaustasta löytyy muun muassa pianonsoittotaitoa, viulua, huilua, laulua kuorossa ja myös yksityistunneilla. Kahdella haastateltavalla on musiikin parissa ammatti, joten heillä on jo valmiiksi laajat tiedot ja taidot musiikin eri osa-alueilta.

Nykyinen soittoharrastus ja siihen intoutuminen alkoi kaikilla hiukan eri syistä. Eräällä haastateltavalla innostus lähti oman lapsen kanteleensoittoharrastuksesta, toisella opiskelujen kautta. Yksi haastateltavista kertoi vain halunneensa harrastaa jotain ja kansalaisopiston syksyn kurssien joukosta kantele kutsui jollain mystisellä tavalla. Eräällä haastateltavalla innostus kanteleensoittoon lähti työkaverin kanteleensoiton kautta. Kaikki myös mainitsivat innostuksen lähteeksi kanteleen kauniin ja hoitavan äänen, joka rauhoittaa ja innostaa eteenpäin.

Kenelläkään haastateltavista ei ollut mainintaa soittamista estävästä sairaudesta tai terveydellisestä ongelmasta. Eräällä haastateltavista on ongelmaa työmuistin kanssa,

mutta hän ei luokitellut sitä suureksi ongelmaksi. Haasteiksi lueteltiin vain vasemman käden hitaus, joka on ongelma monilla muillakin oikeakätisillä soittajilla. Eräs työikäistä haastateltavista kertoi silmälasien käytöstä soittotunnilla. Hän tarvitsee nuot-tien lukemiseen kaukolaseja, mutta soittimen kielten hahmottamiseen hän taas tar-vitsisi lukulaseja. Voisiko ongelman ratketa käyttämällä kaksiteholaseja soitettaessa?

8.2 Tavoitteet ja motivaatio

Kaikki haastateltavat kertoivat hiukan eri sanoin, että alussa heidän tavoitteenaan oli oppia soittamaan hyvin. Eräs haastateltavista sanoi haluavansa ”oppia soittamaan niin, että se kuulostaa itsellekin hyvältä”. Haastattelemamme ammattimuusikot myös mainitsivat yhteisesti tavoitteenaan olevan oppia käyttämään soitinta työssään apuna ja mahdollisuuden pystyä esiintymään myös tällä soittimella. Kaikki haastatel-tavat kertoivat tavoitteena olevan pienimuotoisen esiintymisen jossain, vaikka esiin-tyminen tuntui jännittävän monia haastateltavia. Eräs haastateltava mainitsi, että hä-nellä oli tunne jo harrastuksen alusta alkaen, että tämä vie vielä jonnekin, mutta hän ei tiedä minne.

Kanteleen äänen kauneus on monella yksi motivaation lähde soittoharrastukseen. Ääni on rauhoittava ja hoitava. Itsensä haastaminen ja se, että asettaa itselleen ta-voitteita tällä harrastuksella, motivoi myös kaikkia haastateltavia. Haastateltavat mai-nitsivat tärkeäksi asiaksi näin aikuisiällä, että saavat käyttää aivojaan ja kuormittaa itseään uudella ja virkistävällä tavalla. Uuden oppimisesta ja tuloksista saa paljon it-selleen ja se myös inspiroi.

Eräs haastateltava myös kertoi, että häntä eniten motivoi oman lapsen ja hänen yh-teinen kanteleensoittoharrastus. Hän kertoi heillä olevan iltaisin yhteinen soittohetki, jolloin yhdessä sängyn vieressä soitetaan soittohäksyt läpi. Lapsen painuessa jo peiton alle, haastateltava vielä soittelee itseksensä ja kertoi sen olevan hetki, jolloin soittami-seen pystyy keskittymään täysillä. Nämä hetket ovat hänen mielestään tärkeitä ja yh-teisiä ja motivoivat harrastuksessa eteenpäin.

8.3 Oppiminen

Melkein kaikki haastateltavat nostivat oppimisesta esille kuulokuvan tärkeyden. Oppimista helpottaa se, että kappaleen tai harjoiteltavan asian kuulee ensin, ja oppilas toistaa tehtävän sen jälkeen itsenäisesti. Eräs haastateltavista kertoi oppivansa vain todella useiden toistojen kautta työmuistiongelmiensä takia, sillä vain suuri määrä toistoja pitää opetellun asian tuoreena muistissa.

Myös opettajan tarkka seuraaminen ja matkiminen mainittiin tärkeäksi osaksi oppimista ja helpottavan vaikeiden asioiden oppimista. Kun oppilas näkee vierestä, miten opettaja pitää sormiaan tai käsiään, auttaa se myös oppilasta hahmottamaan opetettavaa asiaa omalla kanteleella. Muutamat haastateltavista kertoivat kokeilleensa joskus kappaleiden nauhoitusta tai videokuvaamista, jolloin opettajan sormien näkeminen videonkin kautta on helpottanut harjoittelua tai kappaleen muistamista uudelleen kotona. Näkö ja kuulo liittyvät siis vahvasti toisiinsa ja tukevat oppimista.

Tuntoaisti on myös tärkeässä roolissa oppimisen kannalta. Eräs haastateltava mainitsi hyödylliseksi tavaksi oppia, että opettaja konkreettisesti koskettaa oppilasta. Opettajan käden päällä oman käden ”lennättäminen” tai ”lepääminen” oli auttanut paljon harrastuksen alkuaikoina ymmärtämään, miten käden oikeasti pitäisi olla ja miten sormia pitäisi liikuttaa. Haastateltava kuitenkin mainitsi tämän riippuvan varmasti myös oppilaasta, joku ei ehkä koe mukavana koskettamista, mutta häntä se ei ole haitannut.

Osa haastateltavista ei myöskään osannut nuotteja harrastuksen alkaessa, joten niiden opettelua on pidetty haastavana, mutta kun melodian tai rytmin kuulee ensin, se ei olekaan enää tuntunut niin vaikealta. Nuottien opetteluun on otettu mukaan värejä ja apusanoja, jotka auttavat tunnistamaan nuotteja paperilla.

Työikäisistä haastateltavista ne, joilla on ammattimuusikkotaustaa, mainitsivat vahvuuksikseen juuri ammatin tuomat opit. Moni myös mainitsi, että näin aikuisuuden myötä harjoitteluun ja harrastukseen on tullut rennompi ja ”iisimpi” ote. Itseluottamus on vahvempi näin työikäisenä, eikä asioita oteta niin vakavasti, kun oppimista verrattiin lapsuuden aikaiseen opetteluun. Kenelläkään haastateltavalla ei ollut vielä

mitään suuria iän tuomia ongelmia tai sairauksia, jotka estäisivät jonkin asian oppimisen. Kaikki kokivat olevansa vielä hyvässä terässä.

Heikkouksiksi todettiin ajan puute. Tämän totesivat kaikki haastatteluun osallistuneet työkäiset. Eräs haastateltava summasi harjoittelun ja oppimisen vaikeudet hyvin: *”-- se on enemmänkin sellaista, että on vain pikku hetkiä, kun kerkeät harjoitella. Että kuorin perunoita ja sit käyn äkkiä vähän soittamassa ja sitten takaisin kuorimaan perunoita.”* Työn, kotiolojen ja muiden harrastuksien yhdistäminen koettiin haastavaksi. Eräs haastateltavista kertoi myös vähäisestä harjoittelusta johtuvan toilailunsa harmittavan häntä soittotunnilla kovasti.

8.4 Soittotunnit

Kaikki haastateltavat kokivat soittotunnit turvallisenä ja omana, ”spesiaalina”, aikana. Yksityistuntien ja ryhmätuntien eroista kysellessä kaikki totesivat yksityistuntien tuntu-
tuvan helpommilta ja mukavammilta. Kuitenkin ryhmätunnitkin koettiin hauskoina, vaikka ne ehkä hieman jännittävät ja tuovat uusia haasteita soittotunneille. Kaksi haastateltavista käy yhdessä duo-tunneilla ja sanovat jo tottuneensa toisiinsa, jolloin jännitys ei enää haittaa tunnilla oppimista ja soittamista.

Haastateltavat kertoivat soittotunnin olevan hyvä, jos siellä edetään ja opitaan uusia asioita innostavalla tavalla. Tunnilla olisi hyvä myös oppia paljon ja myös sellaisiakin asioita, joita ei edes tajua oppineensa. Teorian opiskeluakaan ei kukaan haastateltavista kauhistellut, vaan nekin asiat tuntuvat kiinnostavilta, jos opettaja osaa ottaa ne sujuvasti soittotunnin opeteltaviin asioihin mukaan. Opettajan kehu ja positiivinen ilmapiiri tunneilla on myös tärkeä kaikille haastatelluille. Eräs mainitsi hyvän soittotunnin olevan sellainen ”jolta lähtee innostuneena kotiin”.

Ryhmätunnitkin koettiin mukavina, mutta hyvin erilaisina tilanteina. Eräs haastateltava haluaisi enemmän ryhmätunteja, mutta siihen ei ole hänellä vielä mahdollisuuksia tässä vaiheessa elämää. Yksi haastateltava taas mainitsi tykkäävänsä enemmän yksityistunneista kuin ryhmätunneista juuri sen pienen jännittämisen takia, mutta yleisesti ryhmätunnit tuntuivat mukavalta ajatukselta kaikkien mielestä. Haastatelta-

vat kertoivat ryhmätunneilla olevan mahdollista oppia asioita eri tavalla kuin yksilötunneilla seuraamalla muita soittajia ryhmässä ja myös seuraamalla, miten opettaja opettaa muita oppilaita ryhmässä. Haastateltavat kertoivat, että jos ryhmätunteja ja yksityistunteja olisi rinnakkain, ne tukisivat toisiaan ja asioita oppisi monella eri tavalla. Tämä olisi haastateltavien mielestä ehkä paras tilanne soittotuntien kannalta, jos siihen olisi mahdollisuuksia.

Opettajan rooli koettiin tärkeäksi. Hyvän opettajan ominaisuuksia kysyttäessä sanottiin hyvän opettajan olevan sellainen, joka jaksaa innostaa ja myös ymmärtää työikäisen oppilaan tavoitteet ja halut. Opettajan tulisi ymmärtää ajanpula ja osata suhteuttaa opeteltavat asiat myös oppilaan aikatauluihin. Opettajan ihmistenlukutaidon tulisi olla hyvä; hyvä opettaja on sellainen, jolta on helppo kysyä apua ja neuvoja, ja niitä aina saa, yleensä ilman pyytämistäkin. Kuitenkin kaikki mainitsivat, että opettajan pitäisi osata myös vaatia ja haastaa oppilasta oikealla tavalla, eikä olla liian kiltti. Haastateltavat myös toivoivat opettajan sanovan ihan suoraan palautetta, ”eikä kiertäen rantoja”. Osa haastateltavista kertoi oman soitonopettajan olevan juuri esimerkki sellaisesta opettajasta, jota he pitävät oikeanlaisena.

8.5 Kappaleet ja itsenäinen harjoittelu

Kaikki haastateltavat kokevat kappaleiden olleen aina sopivan tasoisia ja tarpeeksi haastavia. Eräs haastateltava myös kertoi, että välillä on ollut aika haastaviakin kappaleita, mutta ne on käyty pikaisesti läpi ja myöhemmin palattu uudestaan, jolloin kappale onkin ollut jo helpompi. Silloin on myös tullut tunne, että osaanhan minä jotakin, tai ainakin olen oppinut taas lisää. Se on lisännyt harjoitteluintoa.

Haastateltavat ovat myös kaikki saaneet esittää kappaletoiveita ja valita mieluisia kappaleita opettajan ehdottamista. Kappaleissa on aina koettu olleen jotain uutta, joka opettaa ja kehittää. Ammattimuusikko-oppilaat kertoivat myös kappaleiden olleen sellaisia, jotka tukevat ammattitaitoa.

Itsenäinen harjoittelu on monella aikataulujen armoilla. Harjoittelua ei tule ehkä paljon viikon sisällä, mutta kaikki kokevat, että ne pienet hetket, jolloin kanteleen ääressä ollaan, ovat täynnä keskittymistä ja lyhytkin harjoittelu koetaan antoisana. Eräs

haastateltavista sanoi huomanneensa sen, miten harjoittelu on muuttunut ja kehittynyt lapsuudesta. Ennen samaa kappaletta piti soittaa moniakin tunteja oikeastaan edistymättä, mutta nyt vain 15 minuuttia saattaa riittää.

Soittomateriaaleille ei ollut kenelläkään suurempia toiveita. Haastateltavat mainitsivat vain, että mahdollisimman selkeä nuotti on ainut toive materiaaleilta. Koneella kirjoitettu nuotti koettiin paremmaksi kuin käsin kirjoitettu.

Jos nuoteissa on ollut jotain epäselvää, haastateltavista osa mainitsi käyttävänsä jotain värejä tai merkintöjä nuottiin, jotka helpottavat rivien lukemista. Liian tihein väleihin olevat nuotit voivat tuottaa hiukan hankaluuksia rivien pomppimisen takia. Leveät nuotit, joissa on väljät rivivälit, tuntuivat helpoimmilta soittaa.

8.6 Esiintyminen

Kolme neljästä haastateltavasta sanoi esiintymisen olevan ihan mukavaa, ajatuksenaakin. Ammattimuusikkotaustaiset oppilaat kokivat esiintymisen helpommaksi, vaikka kanteleella esiintyminen voi vielä tuntua hiukan jännittävältä, juuri sen vuoksi että se ei ole oma alkuperäinen soitin. Harrastuksen pohjalta soittamisen aloittaneet kertoivat jännittävänsä enemmän, ja esiintyminen tuntuu vielä todella suurelta haasteelta.

Yksi haastateltavista ei pidä esiintymisestä lainkaan, mutta on asettanut itselleen tavoitteen, että joskus voisi jopa esiintyä jossain. Aiemmin hän on käynyt laulutunneilla, mutta ei pitänyt niistä juuri esiintymisen tunteen vuoksi. Haastateltava kuitenkin mainitsi, että esiintyminen voisi olla mieluisempaa ryhmässä. Muillekin haastateltaville ryhmässä esiintyminen tuntui helpommalta ajatukselta aloittaa esiintyminen: ryhmä tuo tukea ja turvaa jännittävissä tilanteissa ja muiden mukana on helpompi laittaa itsensä likoon.

Eräällä haastateltavalla ei ole kokemusta soittaen esiintymisestä, mutta koska esiintymistä on tullut jo liikuntaharrastuksen kautta, niin haastateltava arvelee, että soittaenkin esiintyminen voisi olla ihan kivaa, vaikka hän on kova jännittäjä. Hän kertoo, että esiintymistä olisi jo hiukan suunniteltu tulevalle syksylle, mutta varmuutta ja itsetuottamusta ei löydy tarpeeksi vielä omasta takaa, jotta hän suostuisi esiintymään

tilaisuuden tullessa. Haastateltava kuitenkin sanoi, että *”tavoitteita täytyy olla, ne-
hän tässä motivoi”*.

8.7 Soittotilat ja ergonomia

Soittotilalta haasteltavat toivoivat paljon tilaa. Luokka saisi olla valoisa ja tilava, jos luokassa pidetään myös ryhmätunteja: *”mitä suurempi luokka, sitä parempi”*. Osa haastateltavista ihmetteli, miksi juuri kanteleluokat ovat aina hänen harrastuksen aikanaan olleet pieniä, kun soitinkin on niin suuri (konserttikantele): *”-- onhan se vähän hassua, että tällöinen iso soitin on tällöisessä pikku luokassa. Että niin, en mä kyllä edes tiedä miltä tämä kantele kuulostaisi isossa luokassa - - en kuitenkaan valita, oon tyytyväinen siihenkin, että jotain on.”*.

Haastateltavat myös toivoivat, että joskus olisi mukava kokeilla erilaisia soittoasentoja, vaikka seisaaltaan soittamista. Myös eri soittajien pituuksien huomioiminen oli erään haastateltavan toive. Erilaisia tuoleja olisi hyvä olla luokassa, myös eri kokoisia pöytiä eri korkeuksilla, mahdollisuuksien mukaan.

9 Ikäihmisten haastattelut

Haastattelimme yhteensä kahdeksaa kanteletta soittavaa ikäihmistä, kahta miestä ja kuutta naista. Haastateltavat olivat iältään 61–74 vuotta ja kaikki heistä olivat aloittaneet kanteleen soiton eläkeiässä. Haastateltavista yksi soittaa 5-kielistä, neljä 11-kielistä ja kolme isoa kanteletta. Teimme haastattelun yksilö- ja ryhmähaastatteluina sen mukaan, käykö haastateltavat yksilö- vai pienryhmätunneilla. Kaikki haastateltavat soittavat myös samassa kanteleryhmässä. Kahdeksasta haastateltavasta kaksi käy ainoastaan ryhmätunnilla, muut sekä ryhmä- että yksilötunneilla. Tämän vuoksi, alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen, haastateltavien vastaukset peilasivat lähinnä ryhmäsoittotilanteita.

Suurin osa haastatteluista käytiin kasvotusten. Kaksi haastattelua tehtiin puoliksi puhelimitse, allekirjoittaneiden aikataulusotkuista johtuen. Kaikki haastattelut litte-roimme auki ja analysoimme teemoittain.

Haastatteluista kävi ilmi, että haastateltavat olivat harrastuksellisesti aktiivisia ikäih-misiä. Jokainen kertoi harrastavansa muutakin kuin kanteleen soittoa. Harrastuksiksi lueteltiin mm. liikuntaharrastukset, maalaus, englannin opiskelu, raamattupiiri, puu-tarhanhoito, kuorotoiminta, lastenhoito, käsityöt, järjestötoiminta, matkustelu sekä seurakunnan toiminta.

Ikäihmisten haastattelukysymyksissä (liite 2.) käsitelimme aiempaa musiikkitaustaa, soittoharrastuksen tavoitteita, motivaatiota, esiintymishalukkuutta, yksilöllistä oppi-mista sekä ikäihmisen vahvuuksia soitonoppijana. Kysymyksissä käsitellään näiden li-säksi myös soittotuntitilanteita, opettajan roolia, harjoittelua ja soittoergonomiaa.

9.1 Aiemmat musiikkitaustat

Haastateltavista kukaan ei kertonut aktiivisesti soittaneensa mitään instrumentteja ennen eläkeikää. Toiset kertoivat lapsena tai nuorena ”rämpyttäneensä” kitaraa tai opetelleensa omatoimisesti korvakuulolta ”vähän pianoa”. Yksi kertoi soittaneensa nuorempana monia soittimia vähän, mutta soittamiseen tuli pitkä tauko, kunnes elä-keikäisenä hän aloitti uudestaan. Yksi haastateltavista kertoi, että hän on ollut aina kiinnostunut musiikista, mutta ei ole ehtinyt harrastaa työikäisenä.

Soittamisen sijaan kuoroharrastus on ollut monen harrastuksena enemmän tai vä-hemmän. Kuorokokemusta haastateltavilta löytyy kouluajalta sekä sen jälkeen. Mo-net ovat myös kuorossa nykyisen kanteleensoittoharrastuksen rinnalla. Ainoastaan yksi haastateltava kertoi, että ei ole laulanut koskaan ja on vasta nyt opetellut lauluja kanteleen kanssa tapailemaan. Kaksi kertoi myös ottaneensa aikaisemmin laulutun-teja.

Musiikinteoriaopiskelu painottui kaikilla lapsuuden yhteiskouluun. Kolme kertoi sen jälkeen opiskelleensa teoria-asioita omatoimisesti. Joku kertoi käyttävänsä apuna Tohtori Toonika -kirjaa ja joku tekevänsä nuotinnusohjelmalla nuotteja ryhmäläisille,

sillä oli havainnut kyseisestä ohjelmasta olevan paljon apua soittokappaleiden opettelussa.

Nykyiseen soittoharrastukseen haastateltavat kertoivat vaikuttaneen ystävien tai tuttujen kehoitus, kanteleen löytyminen ennestään kotoa, kanteleen kaunis ääni ja oma kiinnostus. Kaksi kertoi myös lähipiirissä harrastettavan soittamista, mikä oli myös innoittanut heitä kokeilemaan. Edesmennyt mestaripelimanni Kari Dahlblom oli myös ollut osaltaan yksi vaikuttava tekijä, sillä yksi haastateltavista oli kuullut Karin soittoa sukujuhlissa ja yksi oli lukenut Karin tekemän kantelekirjan. Nämä olivat vaikuttaneet haastateltaviin merkittävästi.

9.2 Tavoitteet ja motivaatio

Kaikki haastateltavat kertoivat, ettei suurempia tavoitteita soittoharrastuksen suhteen ole. Kuitenkin osa mainitsi tavoitteekseen kehittymisen ja kanteleen monipuolisen käytön. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen tavoitteenaan oli alusta lähtien pystyä soittamaan virsiä ja nyt hän, kertomansa mukaan, on jo saavuttanutkin tavoitteensa. Tärkeintä suurimmalle osalle haastateltavista oli kuitenkin soittaminen omaksi iloksi ja myös lähipiiriin iloksi.

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että kanteleen soitto on mukava harrastus ja soittaminen on mielekästä. Eräs haastateltava kertoi soittavansa illalla ennen nukkumaan menoa silmät kiinni ja viettävänsä hiljaista iltahetkeä. Yksi kertoi, että hänen sisällään on jokin ”pikkuinen palava liekki”, joka ylläpitää soittamisintoa. Soittaminen nähtiin myös tyydyttäväksi, sopivan haastavaksi aivojumpaksi ja mielekkääksi toiminnaksi, joka täyttää elämää ja on voimavara vanhuuteen. Kuten eräs haastateltava totesikin: *”On avautunut semmonen elämä, että ei ois uskonut, että olen tässä.”*

Kanteleryhmässä on muodostunut pienryhmiä, minkä haastateltavat ovat kokeneet tärkeäksi. Eräällä haastattelemani pienryhmällä on ollut tavoitteena pystyä soittamaan omatoimisesti ilman opettajan ohjausta ja viemään musiikkia laajemminkin palvelutaloihin. Nämä tavoitteet ovat toteutuneet.

Sosiaaliset suhteet ovat haastateltavien mukaan yksi syy soittotunnilla käymiseen, sillä ryhmätunneilla tapaa muita ja ystävät patistavat lähtemään ryhmätunnille uudelleen ja uudelleen. Kimppakyydillä matkaaminen on siis hyvä motivaattori ryhmätunnille lähtemiseen. Myös oppimisen kokemukset palkitsevat ja tuottavat iloa sekä positiivista hämmästyä, vaikka haastateltavien mielestä kehitystä ei ehkä niin kovin paljon tapahdukaan.

Soittoharrastuksen hyödyiksi haastateltavat mainitsivat myös laulun ja musiikin kuuntelun tukemisen. Omat korvat kehittyvät ja avartuvat musiikin kuunteluun soittamisen myötä.

9.3 Oppiminen

Jokainen haastateltava kertoi oppivansa yksilöllisellä tavalla. Suurimmalle osalle tärkein asia kappaleen oppimisessa oli kuulokuva. Jos kappale on rytmiltään vaikea, eikä siitä saa selvää kuulokuvaa heti aluksi, on oppiminen vaikeaa. Apusanojen tekeminen rytmeihin auttaa jotakin soittajaa kappaleen rytmin oppimisessa. Myös näkömuistilla ja näköaistilla on tärkeä rooli haastateltavien oppimisessa. Koska soittoharjoitukset ovat vain kerran viikossa, kokevat haastateltavat tärkeäksi soittamisen ja oppimisen kannalta sävelien tai kielinumeroiden ylös kirjoittamisen. Opettajalle tulikin toive, että ohjattuja harjoituksia olisi useammin, jolloin kappaleiden oppiminen olisi helpompaa.

Kaksi haastateltavaa kertoi, että heille tärkeintä on laskea rytmiä tarkasti ja nähdä nuotit. Kuulokuvalla tai muulla tiedolla ei ole niin merkitystä. Yksi mainitsi myös tarkan selittämisen. *“Jos opettaja selittää tarkasti miksi jokin asia tehdään, se helpottaa ihan hirveästi”.*

Tärkeäksi asiaksi oppimisen kannalta tuli esiin myös kappaleiden pätkittäinen läpikäynti. Pienissä pätkissä soittaminen auttaa mieleen painamisessa. Myös värien käyttö havaittiin helpottavaksi keinoksi kappaleen harjoittelemisessa.

Ikäihmisten vahvuuksiksi soitonopiskelijoina haastateltavat kertoivat sinnikkyiden ja pitkäjänteisyyden harjoittelemisessa, hienomotoriikan kehittymisen verrattuna lapseen, kärsivällisyyden, kokonaisuuksien ymmärtämisen sekä oman sisäisen motivaation.

Heikkouksiksi puolestaan lueteltiin hidas oppiminen, erilaiset iän tuomat sairaudet ja muutokset, jotka vaikuttavat soittamiseen (vapina, reuma, nivelrikko yms.). Näiden lisäksi mainittiin huono kuulo tai hidas ymmärrys, huonontunut keskittyminen ja muisti, jokaisen oma tausta (ammatit, sairaudet, soittotausta yms.) sekä ulkoa oppimisen vaikeus.

Haastateltavat kokivat soittamisen olevan suhteellisen helppoa, ainakin nyt kun muutamia vuosia harrastuksen parissa on jo kulunut. Edistyminen koettiin kuitenkin todella hitaaksi ja oppimisen eteen täytyy tehdä paljon töitä. Monet toistot auttavat oppimisessa. Pari haastateltavaa kertoi kuinka uuden kappaleen saamisen jälkeen saattaa iskeä pieni epätoivo kappaleen opettelussa. Mutta jälkeinpäin voi todeta: *“Opinhan minä tämänkin!”*

Erityisen vaikeaksi haastateltavat kokivat ryhmäsoiton. Varsinkin kun ryhmässä saat-
taa olla kaksikymmentäkin soittajaa, on soittaminen oikeassa tahdissa samaan aikaan haastavaa. Erään haastateltavan mukaan tuntui aluksi jopa rakettitieteeltä, kun ryhmässä soittaen piti osata soittaa sekunnin murto-osan tarkkuudella. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että ennen ryhmään tuloa olisi hyvä saada muutama yksityistunti, ainakin jos aloittaa ihan alkeista. Suoraan ryhmään tuleminen saattaa olla vaikeaa. Kuitenkin, ryhmäläiset ovat kokoontuneet silloin tällöin myös improvisoimaan yhdessä. Eräs haastateltava kertoi, että on ollut todella mukava ja kehittävä kokemus, kun samalla oppii kuuntelemaan toista, eikä ole mitään sääntöjä siitä mitä ja kuinka pitäisi soittaa.

9.4 Soittotunnit

Kaikki haastateltavat kokivat soittotunnit turvallisena ympäristönä oppia. Ainoastaan pieni positiivinen jännitys voi olla ilmassa. Yksilötunteja pidettiin kuitenkin jännittävämpinä kuin ryhmätunteja. Haastateltavat kertoivat yksilötuntien tuovan painetta,

kun on opettajan kanssa kahden ja itsellä on pienoinen paine oppimisesta. Uusia muistettavia asioita saattaa tulla kerralla liikaa, eivätkä sormet asetu ollenkaan paikoilleen. Erään haastateltavan mukaan yksilötunnit aiheuttivat hänelle jopa pelkoa tai pienoista stressiä. Pienryhmätunneilla ja ryhmätunneilla paine on pienempi, kun mukana on muitakin, eikä ole yksilövastuuta samalla tavalla kuin yksilötunneilla. Ryhmätunneilla voi myös oppia samalla, kun opettaja ohjaa jotain toista soittajaa. Eräs haastateltava sanoi ryhmässä soittamisen olevan myös tärkeä soittomuoto. Hänellä oli kerrottavanaan kokemus soittoleiriltä, jossa ryhmäsoitto uupui ja yksin soittaminen tuntui yksinäiseltä. Kuitenkin yksilö- ja ryhmäopetus oli kaikkien mielestä toisinaan tukevia opetusmuotoja, joita olisi hyvä olla rinnakkain. Yksilötunnin hyväksi puoleksi mainittiin kappaleiden hienosäätö ja vaikeiden kohtien käyminen läpi rauhassa opettajan kanssa. Eräs ikäihmisistä piti yksilötunneista, mutta hän ei missään nimessä haluaisi, että tunnilla olisi ketään muuta opettajan lisäksi, sillä se häiritsisi keskittymistä.

Opettajan rooli koettiin oppimisen ja motivaation pysymisen kannalta tärkeäksi. Haastateltavien soitonopettaja oli haastateltavien mukaan malliesimerkki oikeanlaisesta opettajasta. Hän on kärsivällinen, herkkä ja huomaavainen. Hän ei patista eikä hauku, antaa sopivantasoisia kappaleita ja kannustaa. Ryhmässä hän huomioi jokaisen yksilöllisesti ja antaa jokaiselle oman tasoisensa stemman. Erityisen tärkeänä pidettiin myös ihmissuhdetaitoja. Hyväsydämyksyydestään huolimatta opettajaa keuhuttiin liiankin kiltiksi. Ryhmäläisten puhelimien pirinä kesken soittamisen sekä puhelimeen vastaaminen mainittiin soittoa häiritsevinä tekijöinä. Häiritsevinä asioina mainittiin myös myöhästymiset ja sivuraiteelle ajautuvat keskustelut. Haastateltavat kuitenkin ymmärsivät soittoryhmässä käymisen olevan vapaaehtoista toimintaa ja osallistujien olevan aikuisia ihmisiä. Opettaja ei ehkä viitsi kommentaa aikuisia samalla tavalla kuin lapsia, vaikka välillä olisi haastateltavien mukaan tarvetta.

Kysyttäessä opettajan muita hyviä ominaisuuksia, mainittiin opettajan asettamat tavoitteet. Haastateltavien mielestä opettajalla ei pitäisi olla kovin suuria tavoitteita ikäihmisiä opettaessa. Varsinkin ryhmäopetuksessa oppilailla voi olla soittamisen suhteen hyvin yksilöllisiä tavoitteita, jotka eivät välttämättä ollenkaan kulje käsi kä-

dessä opettajan tavoitteiden kanssa. Opettaja tarvitsee kärsivällisyyttä ja joustavuutta hyväksymään sen, että ikäihmisiä opetettaessa soittaminen saattaa olla vain ”soittelua”, ei niinkään tavoitteellista soitonopiskelua.

9.5 Harjoittelu

Haastateltavat kertoivat varsinkin ryhmätunneilla käytyjen kappaleiden olevan sopivan tasoisia. Toiset mainitsivat kappaleiden olevan aika helppojaikin välillä, mutta haastetta tulee yhtyesoitosta ja helpotkin kappaleet kuulostavat kauniilta, kun erilaiset kanteleet soittavat yhdessä. Haastateltavat kertoivat itsekin pääsevänsä vaikuttamaan kappalevalintoihin, vaikka ne usein tulevatkin opettajalta itseltään.

Itsenäistä harjoittelua haastateltavat kertoivat harrastavansa vaihtelevasti. Viisi kahdeksasta kertoi harjoittelevansa useammin kuin kaksi kertaa viikossa. Harjoitusajoiksi haastateltavat määrittivät kerrallaan 15 minuutista kahteen tuntiin. Kesäaikana kaikki kertoivat harjoittelun vähenevän. Silloin kantele soi ehkä kerran viikossa tai harvemmin. Kantele soi taas useammin silloin kun on tulossa tärkeitä esiintymisiä.

9.6 Soittoon vaikuttavat sairaudet

Kysyimme haastatteluissa ikäihmisiltä, ovatko heillä iän tuomia sairauksia jotka vaikuttavat soittamiseen. Suurin osa vastasi, ettei haittaavia sairauksia ole. Yhdellä haastateltavista oli lepovapinaa käsissä, joka korostuu etenkin jännittävissä tilanteissa ja siten vaikeuttaa soittamista. Eräs ikäihmisistä kertoi vapinaa olevan toisessa olkapäässä ja käden asentoon täytyy keskittyä soittaessa.

Yksi ikäihmisistä kertoi lihassairaudesta, jonka vuoksi hänen täytyy tukea kädet soittaessa. Säännöllinen soittaminen myös auttaa käsien lihaksia kestäämään soittoräsituksen paremmin. Hän kertoi, että lihassairauteen liittyy voimakasta väsymistä, joka vaikuttaa keskittymiseen, joten yhtäjaksoista soittamista ei pysty tekemään pitkiä aikoja kerrallaan. Tauot harjoitusten aikana kuitenkin auttavat ja pieni jaloittelu soittamisen lomassa.

Lisäksi vastauksissa mainittiin heikentynyt kuulo, joka saattaa vastaajan mukaan vähän haitata soittamista ja sen kuulemistä. Vaikka haastateltavilla ei ollut isompia soittamiseen vaikuttavia sairauksia, opettajalta toivottiin ensiaputaitojen hallintaa mahdollisten sairaskohtaustilanteiden varalle.

9.7 Soittomateriaali

Soittomateriaalilta haastateltavat toivoivat lähinnä selkeyttä. Tiheästi kirjoitettu nuotti vaikeuttaa lukemista ja partituurista soittaessa sekoaa helposti riveissä. Haastateltavien mielestä koneella kirjoitettu nuotti on parempi kuin käsin kirjoitettu. Toiveita osoitettiin nuottikirjoituksen ulkoasuun. Jos kaksi samanmittaista tahtia on kirjoitettu eri tavalla nuottiin, (toinen lyhyempi ja toinen pitempi ulkonäöltään), tulkitsee lyhyemmän tahdin säveletkin nopeammiksi. Tahdit toivottiin siis kirjoitettavan samanpituiseksi myös ulkonäöllisesti.

Apukeinoina nuotin selkeyteen haastateltavat luettelivat käyttävänsä värejä, sävelten nimien kirjoittamista nuottien yläpuolelle, leikkaa-liimaa – menetelmää sekä nuottien kirjoittamista koneella (nuotinnusohjelmat).

Ikäihmiset kertoivat opettajan mallisoittamisen olevan myös tärkeä asia kappaleiden opettelemisen kannalta. Muita äänitteitä tai videoita haastateltavat eivät maininneet käyttävänsä. Ainoastaan kappaleita kerrottiin joskus kuunneltavan nuotinnusohjelman kautta, mutta haastateltavat ovat kokeneet nuotinnusohjelman liian robottimaiseksi ja nopeaksi.

Yksi ikäihmisistä mainitsi, että hänen puhelimestaan löytyy kuva oikeasta sormijärjestyksestä. Siitä oli hänen mukaansa aluksi apua, mutta nykyään sormijärjestys on jo automatisoitunut.

9.8 Soittotila ja muut ergonomiset asiat

Soittotilalta toivottiin riittävän hyvää valaistusta ja akustiikkaa. Nuotit pitäisi nähdä hyvin, eikä kieliin saisi tulla heijastuksia. Ryhmäsoittotilanteessa kaikuja sali koettiin

haitalliseksi. Soittotilan olisi hyvä kuitenkin olla sen verran iso, että ryhmä mahtuisi puolikaareen. Tällöin kuuleminen olisi helpompaa. Tuolit toivottiin olevan sopivan korkuisia myös jalkavaivaisille ja pöytien korkeuden luonnollisesti vastaamaan soitto-tuolien korkeutta.

Kaikki haastateltavat kertoivat saavansa kuljetettua soittimen itsenäisesti tunnille. Haastateltavat kehuivat pienkanteleiden laukkuja, jotka saa helposti ja kevyesti selässä kuljetettua. Moni pienkanteleen soittaja toivoi tulevaisuudessa saavansa hankittua isomman soittimen, jota pystyisi myös kantamaan hyvin paikasta toiseen.

9.9 Esiintyminen

Seitsemän kahdeksasta haastateltavasta kertoi, että esiintyminen on mieluista. Suurin osa ei kuitenkaan esiintyisi yksin. Yksi kertoi, että ryhmään tullessa ei osannut aavistaa, että ryhmän kanssa käydään myös esiintymässä. Hän kertoo, että jos olisi tien-nyt, ei ehkä olisi lähtenytkään ryhmään. Hän on kuitenkin ottanut esiintymiset itsel-leen ikään kuin haasteena ja mennyt mukaan, vaikka se onkin ollut hänen mukavuus-alueensa ulkopuolella. Haastateltava kertoo, että *”myös siellä eläkkeellä on hyvä olla välillä siellä mukavuusalueitten ulkopuolella, eikä niin että sulla vaan on koko aika mukavaa.”*

Myös muut myönsivät, että esiintyminen jännittää. Haastateltavien mielestä ryhmässä on mukavampi esiintyä, sillä omat taidot eivät ole aina niin varmalla pohjalla, etteikö soittamisesta putoamisia sattuisi. Yksi haastateltava kertoo, että putoamista ryhmässä ei yleensä huomaa kukaan, mutta yksin soittaessa sen huomaa kaikki. Eräs haastateltava kertoo esiintymisen olevan omien hermojensa hallitsemista siinä tilan-teessa, ja sen jännityksen voittamista niin, että pystyy keskittymään soittamiseen. Siksi sitä tulisi hänen mukaansa harjoitella.

Eräs haastateltava kertoi, että on yllättynyt siitä, että esiintyminen on ollut niin mo-nelle ryhmässä iso kynnys. Varsinkin alkuaikoina ensimmäisissä esiintymisissä soitto-ryhmä ei luottanut omiin taitoihinsa ja kukaan ei halunnut osallistua myöskään esiin-tymisiin. Hän kertoo, että itse on nähnyt esiintymisen jopa velvollisuutena, eikä hä-

nelle olisi tullut mieleenkään olla ryhmän esiintymisistä pois. Esiintyminen ei ole hänelle itsellekään kauhean mieluista, mutta *“vaikka taidoista puuttuu, niin rohkeutta löytyy.”*

10 Soitonopettajien haastattelut

Opinnäytetyöhön haastateltiin yhteensä neljää kanteleensoiton opettajaa. Työkoke-musta opettajilla on takanaan n. 11–35 vuotta yhteisesti ja jokaisella heistä on enem-män tai vähemmän ollut aikuisopiskelijoita oppilainaan. Oppilaat ovat käyneet pää-osin yksityistunneilla yksityisesti tai opiston kautta, mutta myös ryhmätunteja on jär-jestetty pienemmille ja isommille ryhmille. Kysyttäessä, onko aikuisoppilaiden opetus mielekästä, vastaus oli yksimielisesti kyllä.

10.1 Työikäiset

Työikäiset opiskelijat eroavat lapsista ja nuorista opettajien mielestä mm. motivaati-ossa, opetuksen oppilaslähtöisyydessä ja ohjelmiston valitsemisessa. Aikuisella oppi-laalla, joka hakeutuu soittotunnille, on kokemuksen mukaan aina oma halu oppia. Opetus on myös enemmän oppilaslähtöisempää, sillä oppilaat vaikuttavat itse enem-män kappaleiden valintaan tuodessaan toivekappaleitaan tunnille. Ohjelmisto kuiten-kin täytyy miettiä tarkemmin kuin lasten kanssa. Eräs opettajista mainitsi suunnitte-levansa työikäisten oppilaiden soittotunnit erittäin tarkasti, jottei oppilaalle tule tun-netta, että hän tuhlaa aikaansa. Eräs opettaja tunsu itsensä ennemminkin ohjaajaksi aikuisten seurassa, sillä opetus on hänen mukaansa enemmänkin ideoiden jakamista kuin varsinaista opettamista, joka lasten opetuksessa taas korostuu. Eräs opettajista myös painotti, että useinkin aikuisten kohdalla “paletissa” voi olla monta tekijää: työ, perhe, muut harrastukset. Näiden ymmärtäminen on erityisen tärkeää opettajalle, jotta soittotunnista tulee tarpeeseen vastaava. Työikäisten soittotunteja saatetaan myös pitää harvemmin, jolloin itsenäisen opiskelun vastuu on heillä suurempi. Muu-tama opettajista myös mainitsi soittoharrastuksen olevan osalle aikuisista oikea hen-kireikä, joka auttaa arjen jaksamisessa.

Tärkeiksi asioiksi työikäisten opettamisessa koettiin opettajan positiivisuus ja kannustus, ohjelmiston mielekkyys, oppilaan omien tavoitteiden tunnistaminen ja tilanne-taju. Oppilaan lähtökohdat tulee aina ottaa huomioon: työelämässä olevat aikuiset saattavat olla usein kiireisiä ja stressaantuneita, joten opettajat toivat esiin joustavuuden aikatauluissa sekä oppilaan omien tavoitteiden ja tarpeiden kuulostelemisen tuntikohtaisesti. Myös tarpeeseen vastaaminen koettiin tärkeäksi osa-alueeksi. Monella opettajalla on oppilainaan työikäisiä, jotka käyvät soittotunneilla esimerkiksi omien töidensä tueksi: muskariopettajat haluavat oppia enemmän pienkanteleista ja leirinohjaaja toivoi materiaalia, jota soittaa lapsille leirinuotiolla. Näille oppilaille materiaalin täytyy olla vain tähän tarpeeseen keskittynyttä. Eräs opettaja mainitsi, että *”Sen huomaa heti, että ei ne oppilaat tule tunnille, jos ne tunnit ei vastaa siihen tarpeeseen mitä haluaa. Kurjaahan se on, jos haluat oppia säestämään ja opettaja soittaa pelkkiä melodioita.”*

Opettajat kokivat aikuisten oppilaiden omat tavoitteensa hyvin erilaisiksi. Toiset haavevat harrastuksesta rentoutumista, toiset haluavat edetä ja oppia määrätietoisemmin. Nämä koettiin myös pienoisiksi haasteiksi. Eräällä opettajalla työikäinen oppilas halusi suorittaa toisen kansanmusiikkitutkinnon, joka vaati opettajalta suurta panostusta ja oman ammattitaitonsa kehittämistä, koska opettajan taustalla oli vain taide-musiikin koulutus. Tällaiset tilanteet koettiin kuitenkin positiivisiksi haasteiksi ja innostaviksi. Yksi opettajista mainitsi yllättyneensä siitä, kuinka suuret erot saattavat aikuisilla olla heidän musiikkitaustoissaan. Hän painotti erityisesti sitä, että opettajan tulisi tunnistaa jokaisen oppilaan vahvin oppimistyyli ja käyttää tätä ensisijaisesti hyödyksi alkuvaiheessa. Jokaiselle oppilaalle täytyy myös räätälöidä omat tavoitteet opetuksen suhteen, sillä opetus ei etene tietyn opetussuunnitelman mukaan niin kuin lapsilla ja nuorilla.

Eräs opettajista mainitsi oppilaistaan, joilla ei ole ollut minkäänlaista musiikkitaustaa, ja tämän yhteydessä harmitteli aikuisille olemassa olevasta alkeismateriaalista, jota ei ole. Opettajat yhteisesti mainitsivat haastatteluissaan siitä, ettei aikuisille ole olemassa vielä sitä täydellistä kanteleen alkeisopetuskirjaa. Tästä syystä ohjelmiston etsiminen on hieman työläämpää aikuisille opiskelijoille, vaikka myös lasten alkeisopetuskirjoja pystyy jonkin verran käyttämään. Opettajat kertovat keräilleensä ohjelmistoa sieltä täältä, myös suomalaisia kansanlauluja ja virsiä sisältäviä vanhoja koulun

laulukirjoja on käytetty paljon. Opettajat kuitenkin kertoivat aikuisten oppilaiden tuovan soittotunneille kappaleita hyvin usein itse. Tällöin opettajan tehtäväksi jää sovitus työ kappaleesta oppilaan taitojen mukaisesti. Uudet yhtyeikirjat ovat huomioineet myös aikuisia ja kirjojen kappaleita opettajat ovat soittaneet yhdessä oppilaiden kanssa. Tämä on koettu myös motivoivaksi tekijäksi oppilaalle. Yhden opettajan oppilaat käyvät yksityistuntien lisäksi ryhmätunneilla, joten yksityistunneilla käytetään paljon aikaa myös ryhmätuntien kappaleiden harjoitteluun.

Aikuisten oppilaiden kanssa soittoergonomia on opettajien mielestä tärkeässä roolissa. Ergonomiaa mietitään myös erityisesti kotiharjoittelun kannalta, sillä jo omassa työssä saattaa olla ergonomisesti haastavia asentoja (esim. päätetyöskentely) ja soittaminen saattaa tapahtua pääosin kotona. Aikuisten elämäkokemuksen myötä heille on saattanut kertyä myös jo joitain vaivoja, jotka on hyvä ottaa huomioon soittaessa. Näihin opettajat ovat joutuneet miettimään erilaisia ratkaisuja; esimerkiksi tuntien tauotusta ja erilaisia pöytäratkaisuja. Ergonomiaan puuttuminen koettiin aikuisten kanssa kuitenkin helpommaksi, sillä heillä on myöskin rahaa investoida hyvään soittoergonomiaan, kuten pöytiin, tuoleihin ynnä muuhun. Myös oppilaiden ammasteista on hyötyä, esimerkiksi hierojat ja fysioterapeutit ymmärtävät asian tärkeyden ja ovat kiinnostuneita asiasta.

Haastateltavien opettajien oppilaista vain muutama on tehnyt tutkintoja. Opettajat ovat havainneet, että aikuisoppilaat ovat ylipäänsä vähemmän halukkaita suorittamaan tutkintoja. Eräs opettajista kuitenkin mainitsi, että juuri nuoremmat työikäiset aikuiset ovat innostuneet enemmän tutkintoajatuksesta. Työväen- ja kansalaisopiston puolella tutkintojen suorittamiseen ei veloiteta eikä kaikissa oppilaitoksissa ole siihen edes mahdollisuutta. Yksi opettajista myös mainitsi tutkintojen maksullisuuden kääntävän joiltain oppilailta ajatukset pois tutkinnon mahdollisesta suorittamisesta. Kuitenkin, jos oppilas haluaa tehdä tutkintoja, väylä siihen pyritään löytämään.

Eräs opettaja mainitsee vielä, että hänen työikäiset oppilaansa soittavat kaikkea muuta kuin hänen ”ominta alaansa”, taidemusiikkia. Oppilailta löytyy kanteleita laidasta laitaan ja soitto- sekä musiikkityylit vaihtelevat paljon, mikä vaikuttaa myös siihen, ettei tutkintoja oikein edes pystytä tekemään.

10.2 Ikäihmiset

Opettajien mielestä ikäihmiset eivät kovinkaan paljon eroa työikäisistä oppilaista. Muutama haastateltavista opettajista mainitsi huomaavansa työikäisissä enemmän tiettyä tavoitteellisuutta, jota ei huomaa ikäihmisissä oppilaissaan. Eräs opettaja taas mainitsi, että ikäihmisillä on usein enemmän aikaa. Toisaalta taas hän nosti esiin mahdolliset sairaudet, jotka voivat vaikuttaa soittamiseen ja oppimiseen. Yksi opettajista mainitsi, että toistoja pitää tehdä vähän enemmän ikäihmisten kanssa ja oppiminen saattaa vaatia vähän enemmän aikaa. Kuitenkin haastateltavista monet sanoivat, että vanhakin oppii paljon uutta ja heissä on erilaista potentiaalia, jota ei muista oppilaista löydy.

Lasten ja ikäihmisten opetuksessa nähtiin enemmän yhtymäkohtia, kuin lasten ja työikäisten opetuksessa. Erona kuitenkin nähtiin motoriset vaikeudet ikäihmisten kohdalla. Yksi opettaja mainitsikin, että jos lasten kanssa lähdetään tekemään enemmän tekniikkaa, niin ikäihmisten kanssa ajatellaan enemmänkin musiikillisia asioita. Oikeiden sävelten löytyminen ja kappaleen kuulostaminen kauniilta on ikäihmisille monesti tärkeämpi asia kuin tekninen taituruus. Lasten kanssa edetään määrätietoisemmin. Eräs opettajista myös mainitsi huomaavansa omissa oppilaissaan sen, että monilla ikäihmisillä oppilailla on tiettyjä ennakkokäsityksiä soittamisesta ja soittotunneista. Oppilaat saattavat sanoa suoraan, että ”tätä minä en soita” ja ”minä en ole tällainen”. Lapset ja nuoret taas ovat ennakkoluulottomia ja vastaanottavat uutta tietoa helpommin. Eräs opettajista mainitsi näppärästi lasten olevan, aikuisiin verrattuna, avoimia kasvualustoja, johon on helppo istuttaa uusia ideoita.

Tärkeinä asioina ikäihmisten opetuksessa opettajat mainitsivat huumorin, oppilaan kuuntelun ja sen, että harrastus tuottaa oppilaalle iloa. Opettajien mielestä tärkeää on kuunnella mitä oppilas haluaa, mitkä ovat hänen tavoitteensa soittoharrastuksen suhteen ja onko taustalla jotain sellaista mitä opettajan olisi hyvä tietää, kuten sairauksia ja muita asioita jotka voivat vaikeuttaa soittamista. Näistä asioista keskusteleminen auttaa myös opettajaa opetuksen suunnittelussa. Opettajat mainitsivat harrastuksen kokonaisvaltaisen kokemuksen olevan tärkeämpää kuin pienten asioiden opettelemisen. Soiton opettaminen ei enää ehkä olekaan tärkeämpää, vaan sen rinnalle nousee uusia tärkeitä asioita: eräs opettaja kertoi oppilaasta, joka kävi tunneilla

lähinnä juttelemassa. Hänelle se oli tärkeämpää kuin uuden oppiminen. Sosiaalinen kanssakäyminen ja osallisuuden tuntemus onkin monien opettajien mielestä yhtä tärkeää tunteilla kuin soittaminen. Ikäihmiset saattavat myös olla kiinnostuneita esimerkiksi teoria-asioista, joita heille ei ole välttämättä koskaan opetettu. Opettajan olisi tärkeä osata vastata kysymyksiin ja yksinkertaistaa ne, jotta oppilas ymmärtää mistä on kyse. Eräs opettajista myös mainitsi tietyn hienotunteisuuden olevan erittäin tärkeää. Ikäihmisten kohdalla taidot saattavat vähentyä ja oppiminen hidastua, mutta opettajan mielestä hyvä ja riittävä kannustus siihen, että oppilas jaksaisi vielä harjoitella olisi erittäin tärkeää. Soittaminen ja sen harjoitteleminen kuitenkin ylläpitävät muitakin taitoja ja vireyttä.

Ryhmätunteja pitävän opettajan mielestä ryhmäopetuksessa tärkeää on opettajan kärsivällisyys. Toistoja täytyy jaksaa tehdä paljon, ja samoja kysymyksiä saatetaan kysyä jatkuvasti. Täytyy myös huomioida, että oma ääni kuuluu kantavasti kaikille, sillä monella kuulo voi olla heikentynyt. Tärkeää olisi tuntea ryhmän jäsenet yksilöllisesti, jotta opettaja tietää missä asioissa ja milloin oppilas tarvitsee neuvoa ja tukea.

Opettajat mainitsivat, että lähes kaikkien ikäihmisten oppilaiden kanssa on haasteita. Haasteet liittyvät lähinnä iän tuomiin muutoksiin, kuten muistiongelmiin, heikentyneeseen kuuloon ja erilaisiin muihin iän tuomiin vaivoihin ja sairauksiin. Eräs opettaja myös kertoi huomanneensa opetusvuosiensa aikana sen, että monilla ikäihmisillä oli vaikeaa ohittaa virheitään, joita soittamisen aikana saattoi tulla. Hän pohti, että se luultavasti perustuu entiseen Suomen opetuskulttuuriin, jolloin tehtiin juuri se mitä pyydettiin tekemään. Yksi opettaja mainitsi, että opettajalla kannattaa olla koko ajan ns. "tuntosarvet pystyssä". Opettaja kun ei välttämättä edes tiedä kaikista oppilaiden asioista, voi eteen tulla yllätyksiä. Opettajan on hyvä olla hereillä koko ajan ja tarkkailla miten oppilaalla sujuu. Varsinkin ryhmässä se on tärkeää, kun ryhmään kuuluu monenlaista soittajaa, joilla on omat elämänhistoriansa takanaan.

Eräs opettajista mainitsi sen, että ikäihmisillä voi olla vahvakin käsitys siitä, että hän on "tällainen ihminen tällaisessa lokerossa". Tämän käsityksen purkaminen voi olla haastavaa. Hän kertoi pienen kertomuksen eräästä oppilaastaan, joka oli ollut alusta asti sitä mieltä, että hän ei koskaan tule esiintymään, koska hän ei vain esiinny. Oppilas kuitenkin tykkäsi soittaa ryhmässä ja opettaja saikin ryhmän kerran esiintymään, jolloin tämä mainittu oppilaskin esiintyi ryhmän mukana. Hän oli tämän esiintymisen

jälkeen maininnut oppilaalle, että huomasiko hän, hänhän oli esiintynyt! Kaikkeen pystyy kuitenkin, vaikka kuinka jännittäisi, oli sitten aikuinen tai lapsi.

Eräs opettaja mainitsi myös oppilaistaan, joista yksi oli aikaisemmin käynyt läpi aivoinfarktin ja muutamalla oli reuma. Näillä oppilailla oli ongelmia motorisissa kipujen takia, nivelet olivat turvonneet ja sormissa oli vääntymiä. Näiden oppilaiden opettaminen vähän mietitytti, mutta hän huomasi, että soittaessa oppilas ei tuntenutkaan kipua: *”Soittaminen vain sujui, eikä heitä sattunut yhtään. Se on varmaan niin, että se taianomaisesti parantaa jotenkin se soittaminen ja kanteleen ääni.”*

Oppilaiden omat toiveet opetuksen suhteen ovat olleet lähinnä omaan soittimeen liittyviä tai soitettavaan materiaaliin liittyviä. Yksi opettaja mainitsi, että hänen oppilaansa ovat muodostaneet pienryhmiä ja he ovat pyytäneet opettajalta soitettavaa materiaalia sekä vinkkejä ryhmäsoittoon. Toinen mainitsi, että joskus oppilailla on sellaisia vanhoja soittimia, jotka vaativat erilaista soittotapaa tai huoltoa. Tällöin hänenkin on pitänyt vähän pohtia, miten asiat ratkaistaan.

Ergonomiaan liittyvät asiat lähtevät enemmän opettajasta käsin kuin oppilaasta. Opettajat ovat huomanneet, että ikäihmisille täytyy perustella hirveän hyvin ja hienovaraisesti, jos soittoergonomiaan haetaan muutosta. Kaikkien oppilaiden kanssa on hyvä miettiä myös kotiharjoittelun soittoergonomia. Kuitenkin pari opettajaa mainitsi haastatteluissaan, että jos joku oppilas on soittanut jo 40-vuotta tietyssä soittoasennossa, niin sellaisia on vaikea lähteä korjaamaan. Varsinkin, jos oppilas itse kokee, ettei asento tuota ongelmia. Yksi opettajista mainitsikin, että ehkä sitä asentoa ei sitten kannatakaan lähteä muuttamaan.

Opettajat soittavat ikäihmisten kanssa pääosin heidän toivekappaleitaan. Hyvin usein kappaleet tulevat siis oppilaalta käsin. Muutamat haastateltavista ovat huomanneet, että ikäihmiset, jotka soittavat tunneillaan pienkanteleita, haluavat myös soittaa lastenlauluja. Ryhmätunnit ovat asia erikseen, sillä silloin opettajan täytyy miettiä, mitkä kappaleet toimivat ja mitkä saadaan sujumaan ryhmässä. Opettajat kuitenkin kuuntelevat oppilaiden toiveita myös ryhmäkappaleita valittaessa. Eräs haastateltavista opettajista myös mainitsi huomaavansa selvän eron työikäisten ja ikäihmisten materiaalivalinnoissa. Hän kertoi työikäisten oppilaiden selkeästi kysyvän, mikä olisi

sellainen kappale joka vie minua eteenpäin, kun taas ikäihminen tuo kappaleen ja sanoo haluavansa soittaa tätä, ”koska se on minusta kaunis kappale.” Eräs opettajista myös kertoi valitsevansa rauhallisia melodioita ikäihmisille. Hän kuitenkin kertoi välillä ujuttavansa väliin ripeämpiäkin kappaleita, muun muassa polkkaa ja masurkkaa, koska tietää oppilaidensa luultavasti tanssineensa niitä nuoruudessaan lavatansseissa. Hän toivoo näiden innostavan oppilaita soittamaan myös reippaampiakin kappaleita. Yksi haastateltava mainitsi, että nuottikuvan pitää olla ikäihmisille selkeää. Kappale on sitä helpompi hahmottaa, mitä selkeämpi nuottikuva on visuaalisesti; nuotit eivät esimerkiksi saa olla liian pienellä ja tahdit olisi hyvä olla visuaalisesti samanpituiset.

Kaikki haastateltavat kertoivat, etteivät ketkään heidän ikäihmisistä oppilaistaan ole suorittaneet tutkintoja. Yleinen ajatus oli, etteivät he edes ole halukkaita. Eräs opettaja kertoi, että ei ole kokenut edes tarpeelliseksi mainita sellaisesta. Pääosin oppilaat kuulemma haluavat soittaa omaksi ilokseen.

Opettajien kokemuksen mukaan, ikäihmiset jännittävät esiintymistä aika paljon. Osa ei haluaisi esiintyä edes ryhmässä tai haluavat ainakin takariviin esiintymistilanteissa. Toisilla taas sisäinen motivaatio kumpuaa esiintymishalusta. He käyvät soittamassa omalle läheiselleen esimerkiksi vanhainkodissa tai haluavat soittaa lastenlapsilleen yms. Opettajat kertovat, että ikäihminen oppilas tarvitsee erityisen paljon rohkaisua ja kannustusta, jotta hän uskaltaa lähteä soittamaan julkisesti. Useat esiintymistilanteet kuitenkin lieventävät jännitystä ja monet ovat hyvin onnellisia esiintymisen jälkeen.

Eräs opettaja mainitsee vielä, että hänestä tuntuu hienolta nähdä oppilaiden oma motivaatio. Soittotunneille jaksetaan tulla viikosta toiseen hyvin kaukaakin. Toiset tulevat, vaikka heillä olisi paljon vaivoja ja sairauksia tai väsymystä. Ryhmästä ja ryhmäsoitosta oppilaat kokevat opettajan mukaan paljon iloa ja sitä pidetään tärkeänä. Se palkitsee hänen mukaansa myös opettajaakin. *”Jos saahaan se kolme biisiä syksyssä tai kolme biisiä keväässä aikaseks. Mutta että se on niinku niille se juttu, että se niinku riittää ettei tarvii saada kymmentä kappaletta valmiiks.”*

Toinen opettaja kertoi, että aikuisoppilaita olisi tuloillaan tunneille enemmän, jos vain suinkin hänellä olisi aikatauluissa tilaa ottaa vastaan nämä uudet oppilaat. Hän

pitää tärkeänä sitä, että myös aikuisille olisi enemmän väyliä, mitä pitkin tarjota soittoharrastusmahdollisuutta. Eräs haastateltavista painotti myös, että aikuisissa oppilaissa on paljon potentiaalia: jos joukosta löytää sellaisen, joka haluaa soittaa ja tykkää siitä, niin sellainen oppilas kannattaa ottaa onkeensa. *“Kaikkihan siitä hyötyy, me opet ja oppilaat, jos saadaan tähän joukkoon joku joka vie tätä kanteleen ilosanomaa eteenpäin.”*

11 Monipuolista työtä “hevistä hengelliseen”

“Joku siinä varmaan oli. Se tyyli ja soundi. Se oli niin taiteellista ja kuulosti kauniilta. Jotain runollista.”

Opinnäytetyömme tutkimus koostui soitto-oppilaiden ja heidän opettajiensa haastatelusta sekä teoriaosuudesta, jossa selvitettiin eri ikäryhmien soittoharrastuksen mahdollisuuksista Suomessa. Lisäksi perehdyttiin eri-ikäisten aikuisten oppilaiden valmiuksiin opetella uutta instrumenttia. Haastateltaviemme vastauksista voidaan todeta, että teoria tukee käytäntöä monilta osin. Sirolan (2007, 82) Salasoittajat -ryhmä kertoi musiikin antavan iloa mielelle ja vahvistavan itsetuntoa. Englannissa Music For Life -projektiin (2010) osallistuneet raportoivat musiikin monista hyvistä terveysvaikutuksista, jotka helpottavat esimerkiksi monista sairauksista kärsiviä. Haastateltavamme olivat myös yhtä mieltä siitä, että soittaminen tuo iloa ja virkistää mieltä. Suurimmaksi yhtäläisyydeksi havaitsimme harrastelijoiden motivaation, joka näkyy kaikissa aikaisemmissa tutkimuksissa, sekä haastateltaviemme vastauksissa. Sekä ikäihmiset että työikäiset käyvät soittotunneilla mielellään ja moni tulee tunnille pitkienkin matkojen takaa. Osa haastateltavista jopa toivoi, että soittotunteja olisi viikossa enemmänkin kuin yksi. *“Olen monille sanonut, kun on jäämässä eläkkeelle, että sitä vois lähteä vaikka kanteleryhmään. Tehdä jotain ihan erilaista. Kuitenkin aina jostain oppii, on saanut ystäviä ja päässyt esiintymään.”*

Oppilaiden ja opettajien vastauksissa näkyi paljon samoja asioita. Opettajat olivat tiedostaneet sellaiset asiat, joita oppilaat toivoivat hyvältä opettajalta. Tärkeimpinä mainittakoon tilannetaju, ihmissuhdetaidot, oppilaan tavoitteiden tiedostaminen, kärsivällisyys ja kannustus.

Pienoisena yllätyksenä haastatteluista selvisi, että ikäihmiset soittavat mieluiten ryhmässä. Vaikka motivaatio oppilailla on yleensä suuri, osa haastatelluista piti yksityistunteja jopa stressaavina. Sekä työikäiset että ikäihmiset kokivat myös esiintymislanteet ryhmässä helpommaksi, kuin yksin. Ryhmäsoittaminen nähtiin rennompana ja turvallisempana ympäristönä oppia, vaikka opettajissa ei ollutkaan moittimista. Yksin soittaessa haastateltavat tunnustivat pelkäävän virheitä ja kokevansa pienoista painetta oppimisesta. Avainasemassa on opettajan tuki ja kannustus. Yksityistunnit koettiin kuitenkin olevan paikallaan aloittelevalla soittajalle.

Soittamista rajoittavia sairauksia tai muita vaivoja haastateltavillamme oli yllättävän vähän. Mahdolliset ongelmat koettiin liittyvän useimmiten juurikin näkö- ja kuuloaistihin sekä motoriikkaan, joissa iän tuomat muutokset näkyvät herkemmin. Voidaan pohtiakin, minkä verran opettajan on tarpeellista tietää oppilaan terveydentilasta, jotta soitto onnistuu ja tuntuu mielekkäältä, erityisesti ikäihmisten kohdalla. Kuitenkin voidaan päätellä, että soittaminen siis luonnistuu hyvin aikuisenakin!

“Se on vaan sisällä semmoinen pikkuinen palava liekki, joka synnyttää sen, että nyt kannattaa ylläpitää sitä (soittotaitoa) ja soittaa. Että siinä on joku semmoinen mukavan mielekäs homma.”

Oppimisen todettiin olevan hyvin yksilöllistä. Yhteyksiä löytyi aikuis- ja lapsioppilaiden väliltä myös jonkin verran: molemmat ikäryhmät painottavat oppimisessa kuulo- ja näkömuistia, ja mallioppiminen on erittäin tärkeä tapa oppia niin aikuisille kuin lapsillekin. Ilo soittamiseen on kaikille myös yhteistä. Aikuisista varsinkin ikäihmiset painottivat oppimisessa eniten kuulo- ja näkömuistia. Molemmat ikäryhmät painottivat oppimisessa sekä opettajan mallin seuraamista, että kuulokuvan saamista uudesta kappaleesta. Äänitteitä haastateltavat kertoivat käyttäneensä hyvin vähän. Mielenkiintoista olisi kuitenkin kokeilla, olisiko äänitteistä hyötyä? Samoin nykyteknologiaa, kuten tabletteja ja puhelimia voisi lisätä opetukseen enemmänkin.

Työikäiset ja ikäihmiset toivoivat soittotilalta samanlaisia asioita. Mitä isompi tila, sen parempi. Soittotilassa ei saisi myöskään kaikua liikaa ja tilan pitäisi olla tarpeeksi valoisa, jotta nuotit nähdään hyvin.

Opettajien näkökulmasta aikuisoppilaat tuovat haastetta opetukseen. Heille ei järjestetä erikseen teoriaopetusta, joten se täytyy sisällyttää soittotunteihin siltä osin kuin

se on tarpeellista. Oppilailla ei myöskään välttämättä ole minkäänlaista teoriapohjaa entuudestaan, joten opetus täytyy olla selkeää ja ymmärrettävää.

Aikuisoppilaiden tavoitteet ovat hyvin yksilöllisiä. Joku haluaa vain ”soitella” kun taas jollekin edistyminen on hyvinkin tärkeää. Haastatteluista kävikin ilmi, että työikäisille edistyminen on ehkä tärkeämpää kuin ikäihmisille, joiden tavoitteet ovat pääosin musiikin ilon kokemisessa ja sosiaalisten suhteiden luomisessa. Opetuksen täytyy kuitenkin olla mielekästä sekä motivoivaa kaikille.

Opettajat mainitsivat, etteivät tutkinnot ole aikuisoppilaiden kanssa pääroolissa. Tästä voimme päätellä, onko aikuisille oppilaille tarvittakaan järjestää samanlaista tavoitteellista musiikinopetusta kuin lapsille ja nuorille? Ehkä yksilöllinen opetus, jossa tavoitteet määritellään jokaiselle erikseen, on sopiva, mutta mielestämme väyliä soitonopetuksen pariin pitäisi olla aikuisille enemmän.

Moni opettaja kertoi aikuisoppilaiden myötä päässeensä monipuolistamaan taitojaan. Soittotunneille kun voidaan tulla vaikkapa tikkukanteleen, 5-kielisen kanteleen tai isoisosän rakentaman kanteleen kanssa. Soitettavat kappaleet eivät aina ole sitä opettajan ominta alaa vaan voivat vaihdella hevistä hengelliseen. Toisaalta näistä asioista johtuen aikuisoppilaiden opettaminen voidaan ajatella monipuoliseksi työksi. Lasten ja nuorten kanssa edetään enemmän tiettyjen raamien mukaan, kun taas aikuisoppilaiden kanssa näitä raameja ei välttämättä ole lainkaan. Kiinnostavaa olisi myös tietää onko opetus opettajille palkitsevaa ja mielekästä, vaikka edistyminen olisi verkkaista?

Opettajien haastatteluissa tuli myös ilmi, että opettajat kaipaisivat alkeissoitonopetuskirjaa aikuisille oppilaille. Sellaista ei vielä tällä hetkellä ole, mutta sellaista kaipaavat moni opettaja ja oppilas. Tämän perusteella voi siis todeta, että sopiva, ja yhä kasvava, yleisö tällaiselle kirjalle on jo olemassa. Aikuisille suunnattu alkeissoitto-opas helpottaisi opetuksen suunnittelua, ja myös kokoaisi yksiin kansiin kaikki toimivat kappaleet ja tärkeät kanteleensoiton tekniikkaan liittyvät asiat juuri aikuisoppilaalle sopivalla tavalla.

Tätä opinnäytetyötä oli mielestämme mielenkiintoista ja antoisaa tehdä. Kävimme hyviä keskusteluja haastateltaviemme kanssa ja saimme vinkkejä aikuisten oppilaiden opetukseen. Mielestämme kanteleopettajakoulutukseemme pitäisi sisällyttää

vielä enemmän tietoutta erilaisista soittimista ja soittotyyleistä. Nyt pääpaino on aika paljon taidemusiikissa ja uudemmissa soittimissa, sekä lasten ja nuorten opetuksessa. Mielestämme olisi kuitenkin tärkeää keskustella myös aikuisoppilaiden opetuksesta, sillä aikuisten oppilaiden määrä on lisääntynyt viime vuosina. Näyttää siltä, että aktiivisia aikuisia hakeutuu tulevaisuudessa yhä enemmän soittoharrastuksen pariin ja he viihtyvätkin tämän harrastuksen parissa vielä pitkään: *”Nykyään kantele on kyllä mulle ihan se ykkösjuttu, että en helposti laita muuta sen päälle.”* Taulukoon 1. olemme koonneet haastattelujen perusteella työikäisten ja ikäihmisten toiveet innostavaan soitonopetukseen.

Taulukko 1. Oppilaan toiveita soittotunnille

<i>Työikäisiltä:</i>	<i>Ikäihmisiltä:</i>
<i>Kuulokuva ja opettajan malli ovat erityisen tärkeitä uuden oppimisessa</i>	<i>Ole kärsivällinen, herkkä ja huomaavainen</i>
<i>Ole innostava opettaja, joka ymmärtää oppilaan tavoitteet</i>	<i>Etsi sopivantasoisia kappaleita oppilaalle</i>
<i>Opettaja tarvitsee hyvää tilannetaajua ja ihmissuhdetaitoja</i>	<i>Ihmssuhdetaidot ovat opettajan tärkeä osata</i>
<i>Hyvä opettaja on avulias ja mukava, mutta osaa myös haastaa oppilasta oikealla tavalla</i>	<i>Opettajalla ei tulisi olla suuria tavoitteita opetuksen suhteen</i>
<i>Opettaja saa antaa suoraa palautetta</i>	<i>Ensiaputaidot olisi opettajan hyvä hallita</i>
<i>Selkeät nuotit auttavat</i>	<i>Soittotilassa tulisi olla riittävän hyvä valaistus ja akustiikka</i>
<i>Mitä suurempi soittotila, sen parempi</i>	

Taulukkoon 2. olemme koonneet opettajien vinkit työikäisten ja ikäihmisten mielekkääseen soitonopetukseen.

Taulukko 2. Opettajien vinkkejä aikuisten soittotunneille

<i>Työikäiset</i>	<i>Ikäihmiset</i>
<i>Ole positiivinen ja kannustava opettaja</i>	<i>Huumoria mukaan opetukseen!</i>
<i>Valitse ohjelmisto oppilaalle mieluisaksi</i>	<i>Kuuntele oppilasta, mitä hän haluaa opetukselta, mitkä ovat hänen tavoitteensa</i>
<i>Tunnista oppilaan tavoitteet</i>	<i>Nuottikuvan tulee olla selkeä</i>
<i>Ole silmät ja korvat avoinna, käytä tilannetaajua</i>	<i>Käytä paljon toistoja</i>
<i>Kiinnitä soittoergonomiaan huomiota, myös kotiharjoittelun kannalta</i>	<i>Ole kärsivällinen</i>
	<i>Puhu selkeästi ja kuuluvasti</i>
	<i>Kokonaisvaltainen kokemus on tärkeämpää kuin teknillinen taituruus</i>

Opettajien ja oppilaiden vinkeissä kohtasivat erityisesti opettajalle tärkeät ominaisuudet kuten tilannetaju, innostava ja kannustava opetustyyli sekä oppilaiden tarpeiden tunnistaminen. Innostava soitonopetus rikastuttaa kaikenikäisten elämää ja antaa mahdollisuuksia elinikäiselle oppimiselle.

”Kyllähän sen kokee palkitsevaksi, että ne jaksaa viikosta toiseen tulla sinne tunnille. - et: hei, tää on näille ihmisille tärkeätä.”

Lähteet

Bransford, J., Brown, A. & Cocking, R. 1999. How people learn. Brain, mind, experience and school. Washington, D.C: National academy press.

Caffaella, R., Merriam, S. & Baumgartner, L. 2007. Learning in adulthood. A comprehensive guide. Third edition. San Francisco: John Wiley & Sons, Inc.

Creech, A., Hallam, S., Varvarigou M., McQueen H. 2014. Active ageing with music. Supporting wellbeing in the Third and Fourth Ages. London, The Institute of Education, University of London.

Elinikäinen oppiminen. Vapaan sivistystyö ry:n sivuilla. Viitattu 8.2.2017.
<http://www.sivistystyo.fi/index.php?k=10445>

Elinikäisen oppimisen neuvosto. 2010. Elinikäinen oppiminen – mahdollisuus kasvuun ja työllisyyteen. Viitattu 7.2.2017.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/aikuiskoulutus_ja_vapaa_sivistystyoe/elinikaistenoppimisenneuvosto/liitteet/ohjelmajulistus.pdf

Euroopan yhteisöjen komissio. 2001. Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttaminen. Viitattu 8.2.2017.
<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2001/FI/1-2001-678-FI-F1-1.Pdf>

Halinen, I. Opetussuunnitelmatyön päällikkö. Opetushallitus. 2015. Aikuisten perusopetus. Laaja-alainen osaaminen ja sen integrointi oppiaineiden opetukseen ja koulun muuhun toimintaan. Viitattu 8.2.2017. http://www.oph.fi/download/164539_irmeli_halinen_laaja-alainen_osaaminen_aipessa_23012015.pdf

Hervonen, A. 1994. Muisti, oppimiskyky ja vanheneminen. Teoksessa Elinikäinen oppiminen. Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja. Toim. Kajanto, A. & Tuomisto, J. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Helsinki: Kirjastopalvelu. (Jyväskylä: Gummerus).

Jaatila R. 2017. Opistoshteeri. Jämsänjokilaakson musiikkiopisto ja Jämsän työväenopisto. Puhelinkeskustelu 29.9.2017.

Kauppila, R.A. 2015. Muistin tehostaminen. Ohjeita, ideoita ja keinoja muistin tehostamiseen kaikenikäisille. Painettu EU:n alueella.

Laki Taiteen perusopetuksesta. 21.8.1998/633. Annettu Helsingissä 1.1.1999. Viitattu 28.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

Laes, T. 2013. Myöhäisiän musiikkikasvatus myönteisen ikääntymisen tukijana. Teoksessa Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä. Toim. Juntunen M-L, Nikkanen H.M., Westerlund H. Juva: Ps-kustannus. 310-316.

Muistiliitto, 2017. Muistiliiton käsitteistö. Viitattu 6.9.2017.
<http://www.muistiliitto.fi/fi/muistiliitto/kasitteita/>

Mäkinen, P. 2002. Verkko-tutor. Mitä on oppiminen? Viitattu 8.2.2017.
<http://www15.uta.fi/arkisto/verkkotutor/oppimin.htm>

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., ja Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. p., uud. p. Juva: PS-kustannus.

Nurmiraanta, H., Leppämäki, P., Horppu, S. 2009. Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Opetushallitus, 2005. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 28.3.2017. http://www.oph.fi/download/123012_taideyl_ops.pdf

Opetushallitus, 2017. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 5.10.2017.
http://oph.fi/download/186633_TPO_yleinen_opetushallituksen_maarays_OPH-2069-2017_20.9.2017.pdf

Opetushallitus, 2017. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 5.10.2017.
http://oph.fi/download/186634_TPO_laaja_opetushallituksen_maarays_OPH-2068-2017_20.9.2017.pdf

Paloniemi, S. 2007. Ikääntyneiden oppiminen ja oppimisen ohjaaminen. Teoksessa Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttänä. Toim. K. Collin ja S. Paloniemi. Juva: PS-kustannus. 221- 224.

Porander, K. Sibeliuksen Akatemia. 2007. Tiedätkö soiton harjoittelusta riittävästi? Ergonomia. Kantele. Viitattu 8.2.2017. <http://www2.siba.fi/harjoittelu/index.php?id=103&la=fi>

Sallila P. 2003. Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44.vuosikirja. Vantaa: Dark Oy.

Sirola, E. 2007. Salasoittajat. Pianonsoitto ikäihmisen harrastuksena. Jyväskylän Yliopisto.

Skyttä P. 2017. Toiminnanjohtaja. Jyväskylän Musiikkiopisto. Puhelinkeskustelu 2.10.2017.

Sonkin, L., Petäjäkoski-Hult, T., Rönkä, K. & Södergård, H. (1999) Seniori 2000. Ikääntyvä Suomi uudelle vuosituhannelle. Sitra.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. 2015. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 7.2.2017.
http://www.stat.fi/til/vaerak/2015/vaerak_2015_2016-04-01_tie_001_fi.html?ad=notify

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. 2015. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 7.2.2017.
http://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html

Terveystieteiden tutkimuskeskus THL. N.d. Ikääntyminen ja muisti. Viitattu 8.2.2017.
<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/finger-tutkimushanke/ikaantymisen-ja-muisti>

Tilastokeskus. 2015 N.d. Väestön ikärakenne. Viitattu 7.2.2017.
<http://www.findikaattori.fi/fi/14>

Vapaa sivistystyö. N.d. Käsitteen selitys Vapaa sivistystyö ry:n sivustolla. Viitattu 28.3.2017.
<http://www.sivistystyo.fi/index.php?k=10433>

Liitteet

1. Kysymyksiä työikäisille musiikin opiskelijoille

YLEISET

Nimi:

Ikä:

Ammatti:

Muut harrastukset:

MUSIIKKIHARRASTUS

1. Aiempi musiikin harrastaminen?
 - Mitä ja kuinka kauan?
 - Mikä kokoista kanteletta soitat? Kuinka kauan olet soittanut?
 - soittotunnit, teorialunnit, kuoro/orkesteritoiminta yms.
2. Mikä sai sinut aloittamaan soittoharrastuksen? Miksi valitsit juuri kanteleen?
3. Mitä tavoitteita sinulla on nykyisen soittoharrastuksen suhteen?
4. Mikä sinua innostaa kanteleen soitossa ja soiton jatkamisessa? Onko soittaminen sinulle ylipäänsä mielekästä?

5. Esiinnytkö mielelläsi? Yksin- vai ryhmässä?

OPPIMINEN

6. Kuvaile, miten opit mielestäsi parhaiten? (erilaiset oppimistyyli: opitko kuuntelemalla, katsomalla vai kokeilemalla?)

7. Mitkä ovat mielestäsi vahvuutesi ja heikkoutesi aikuisena musiikin harrastajana (vrt. lapsi)?

- vahvuudet?

- heikkoudet?

8. Onko asioita, jotka koet esteenä edistymisesi soitonopiskelussa? (ajanpuute, motoriset vaikeudet, työ yms.)

9. Mitä hyötyä koet soiton opiskelusta olevan itsellesi?

SOITTOTUNNIT / ERGONOMIA

10. Minkälainen on mielestäsi hyvä soittotunti?

11. Onko sinulle mieluisinta yksilöopetus, ryhmäopetus vai molemmat lukukauden aikana?

12. Mitä odotat opettajalta? Koetko opettajan roolin tärkeäksi?

13. Onko soittotunnilla käydyt kappaleet tuntuneet sinusta mieluisilta ja sopivan tasoisilta? Saatko itse esittää kappalettoiveita?
14. Mitkä asiat koet helppoina soittotunneilla ja mitkä tuottavat haasteita?
15. Kuinka olet onnistunut yhdistämään mahdollisen työn, perheen, harrastuksen ja kotiharjoittelun?
16. Onko soittotuntien pituus ja määrä mielestäsi sopiva suhteessa muuhun elämään?
17. Mitä toivot luokkatilalta? (valoisuus, äänieristys, soittoasennot...)
18. Tuleeko sinulle vielä mieleen jotain mitä haluaisit sanoa?

2. Kysymyksiä kanteleensoittoa harrastaville ikäihmisille

YLEISET

Nimi:

Ikä:

Ammatti:

Muut harrastukset:

MUSIIKKIHARRASTUS

1. Aiempi musiikin harrastaminen?
 - Mitä ja kuinka kauan?
 - Mikä kokoista kanteletta soitat? Kuinka kauan olet soittanut?

- soittotunnit, teorialunnit, kuoro/orkesteritoiminta yms.
2. Mikä sai sinut aloittamaan soittoharrastuksen? Miksi valitsit juuri kanteleen?
 3. Mitä tavoitteita sinulla on nykyisen soittoharrastuksen suhteen?
 4. Mistä saat intoa Kanteleen soittamiseen? Onko soittaminen sinulle ylipäänsä mielekästä?
 5. Esiinnytkö mielelläsi? Yksin- vai ryhmässä?

OPPIMINEN

6. Kuvaile, miten opit mielestäsi parhaiten? (erilaiset oppimistyylit)
7. Mitkä ovat mielestäsi vahvuutesi ja heikkoutesi ikäihmisenä musiikin harrastajana (vrt. lapsi)?
 - vahvuudet?
 - heikkoudet?
8. Koetko kanteleen soiton oppimisen olevan sinulle helppoa? Mitkä tekijät auttavat sinua oppimisessa? Mitkä tekijät vaikeuttavat?

SOITTOTUNTI

9. Koetko soittotunnit turvallisena ympäristönä oppia?
10. Onko sinulle mieluisinta yksilöopetus, ryhmäopetus vai molemmat luku-
kauden aikana?
11. Mitä toivot opettajalta? Onko opettaja sinulle tärkeässä roolissa oppimisen
suhteen?
12. Ovatko soittotunnilla käydyt kappaleet tuntuneet sinusta mieluisilta ja so-
pivan tasoisilta? Saattoiko itse esittää kappalettoiveita?
13. Kuinka paljon harjoittelet itsenäisesti? Kaipaako ohjausta itsenäiseen
harjoitteluun?

ERGONOMIA

14. Onko sinulla sairauksia, jotka koet vaikeuttavan soittamista ja oppimista?
15. Minkälaisia asioita toivot soittomateriaalilta?
- nuottien selkeys
 - iso fontti
 - tiheää tekstiä/harvempaa tekstiä
 - sorminumerot
 - äänitteet/video
16. Minkälaisia asioita toivot soittotilan suhteen?
- valoisuus
 - äänieristys
 - soittopöydät / tuolit / soittoasennot
17. Saattoiko kuljetettua soitinta itsenäisesti soittotunnille?
18. Onko sinulla mielessäsi vielä jotain muuta, jota haluaisit sanoa?

3. Kysymyksiä soitonopettajille

YLEISET

Nimi:

Ikä:

1. Kuinka kauan olet toiminut kanteleopettajana?
2. Kuinka paljon sinulla on oppilaina
 - työikäisiä?
 - ikäihmisiä?
 - yksilö- vai ryhmäopetusta?
3. Koetko opetuksen mielekkääksi, onko se palkitsevaa?

TYÖIKÄISET (jos sinulla on/on ollut tähän ikäryhmään kuuluvia oppilaita)

4. Miten koet työikäisten oppilaiden opettamisen verrattuna lapsiin ja nuoriin?
5. Mitkä asiat koet tärkeinä työikäisten opetuksessa?
6. Oletko kohdannut jotain haasteita työikäisten opetuksessa?
7. Minkälaista soittomateriaalia valitset aikuisille oppijoille?
8. Onko oppilailtasi tullut toiveita opetuksen tai soittoergonomian suhteen, pystytkö vastaamaan niihin?

9. Ovatko oppilaasi suorittaneet tutkintoja? Onko heillä siihen mahdollisuus?

IKÄIHMISET (jos sinulla on/on ollut tähän ikäryhmään kuuluvia oppilaita)

10. Miten koet ikäihmisten oppilaiden opettamisen verrattuna

- työikäisiin?
- lapsiin ja nuoriin?

11. Mitkä asiat koet tärkeinä ikäihmisten opetuksessa?

12. Oletko kohdannut jotain haasteita ikäihmisten opetuksessa?

13. Onko oppilailtasi tullut toiveita opetuksen tai soittoergonomian suhteen, pysytkö vastaamaan niihin?

14. Minkälaista soittomateriaalia valitset ikäihmisille oppijoille?

15. Ovatko oppilaasi suorittaneet tutkintoja? Onko heille siihen mahdollisuus?

16. Esiintyivätkö ikäihmiset oppilaasi mielellään?

17. Tuleeko mieleesi jotain muuta, jota haluaisit sanoa?